

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Socialsekreterares resonemang om anonyma anmälningar av barn som riskerar att fara illa

Socionomprogrammet

C-uppsats

Vårterminen 2007

Författare: Lovisa Sjöberg

Handledare: Mikaela Starke

Abstract

Titel Socialsekreterares resonemang om anonyma anmälningar av barn som riskerar att fara illa

Författare Lovisa Sjöberg

Nyckelord Anonyma anmälningar, barns behov, barn som far illa

Syftet med denna studie är att undersöka socialsekreterares resonemang om vad barn behöver och om anonyma anmälningar av barn som riskerar att fara illa. Frågeställningarna i studien är: 1) Vilka resonemang för socialsekreterarna kring barns behov, barn som far illa och anonyma anmälningar? 2) Vilka föreställningar har socialsekreterarna om vad barn behöver, anonyma anmälningar och om de som anmäler?

Insamlingen av empirin har skett genom fokusgrupper. Två fokusgrupper har intervjuats vid två tillfällen. Empirin har analyserats utifrån socialkonstruktivism och diskursbegreppet.

Socialsekreterarnas resonemang kring barns behov och barn som far illa kännetecknas av två olika föreställningar. Den ena föreställningen handlar om att det finns behov som är universella och som gäller för alla barn, oavsett var de lever. Mot detta presenterar socialsekreterarna en föreställning om att barns behov och när barn far illa beror på barnets självt, sammanhanget och omgivningen.

Socialsekreterarna resonerar i termer av olika diskurser när det gäller anonyma anmälningar av barn som riskerar att fara illa. Diskursen om anmälsans form och innehåll innebär att socialsekreterarna efterfrågar att en anmälan ska se ut på ett visst sätt och innehålla vissa uppgifter för att socialtjänsten ska kunna ingripa. Ur socialsekreterarnas resonemang framkommer att de helst vill att en anmälan inte är anonym, utan att det finns en anmälare som är villig att stå med sitt namn. Om det trots allt är en anonym anmälan vill socialsekreterarna att anmälan ska innehålla konkreta uppgifter som är handfasta och som går att ta på. Diskursen om anmälsaren innehåller kategorin om den modige anmälsaren som står i motsatsförhållande till den fege. En modig anmälsare är enligt socialsekreterarna en person som trotsar sin egen rädsla för bl.a. repressalier, och sätter barnet främst och anmäler. Den fege sätter sig själv framför barnet och viker sig för eventuella negativa följder av anmälan.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	2
2:1 Vad är en anmälan?	2
2:2 Vad är en anonym anmälan?	2
2:3 Hur vanligt förekommande är anmälningar?	3
2:4 Vem ska anmäla?	4
2:5 När riskerar ett barn att fara illa?	5
3. Sammanställning av centrala begrepp	8
3:1 Barns bästa	8
3:2 Barns rättsliga ställning	9
3:2:1 FN:s barnkonvention	10
3:3 Barnperspektiv	11
3:4 Barns behov	11
4. Syfte, frågeställningar, definition	16
4:1 Syfte	16
4:2 Frågeställningar	16
4:3 Definition	16
5. Metod	17
5:1 Litteratursökning	17
5:2 Metodval	18
5:3 Urval och avgränsningar	19
5:4 Genomförande	20
5:5 Analys	21
5:6 Etiska frågor	22
5:7 Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet	22

6. Teoretisk utgångspunkt	25
6:1 Socialkonstruktivism	25
6:1:1 Vad är socialkonstruktivism?	25
6:1:2 Social konstruktion	25
6:1:3 Socialkonstruktivism och kunskap	26
6:1:4 Berger och Luckmanns tresidiga modell	27
6:2 Diskursbegreppet	29
6:2:1 Vad är en diskurs?	29
6:2:2 Diskursers gränser	29
6:2:3 Diskurs och språk	30
7. Resultatredovisning och analys	31
7:1 Anonym anmälan och de som anmäler	31
7:1:1 Diskursen om den anonyma anmälan	31
7:1:1:1 Anmälans form och innehåll	31
7:1:2 Diskursen om anmälaren	36
7:2 Diskursen om barns behov	39
8. Sammanfattande diskussion	45
8:1 Anonym anmälan och de som anmäler	45
8:2 Diskursen om barns behov	47
8:3 Resultatens betydelse och användning samt förslag till vidare forskning	49
Källförteckning	50
Litteratur	50
Internet	53
Bilaga 1 Socialtjänstlagen 14 kap 1 §	54
Bilaga 2 Intervjuguide	55
Bilaga 3 Informationsbrev	56

1 Inledning

”Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden”
Socialtjänstlagen 14 kap. 1 §. 1 st. (Clevesköld mfl 2004:312).

Enligt Socialtjänstlagen kap. 5 1 § har kommunerna ansvar för att barn och ungdomar ska kunna växa upp under goda förhållanden samt ett särskilt ansvar att ingripa om föräldrar inte kan tillgodose den unges grundläggande behov av omvårdnad, skydd eller stöd. All information som kommer till socialnämnden om att ett barn riskerar att fara illa ska betraktas som en anmälan (Clevesköld mfl 2004, Socialstyrelsen 2006). Av den statistik som finns i Sverige framgår att anmälningarna till socialnämnderna om att barn riskerar att fara illa ökar.

Jag stötte för första gången på anmälningar om barn som far illa i samband med att jag gjorde praktik på ett socialkontor. Jag upplevde att ett relativt stort antal av anmälningarna var anonyma och detta väckte min nyfikenhet. Mitt intresse för anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa har ökat under det senaste året, då jag har vikarierat som socialsekreterare på en barn- och familjeenhet. Arbetet har bl.a. bestått av att ta emot anmälningar om barn som riskerar att fara illa och i vissa fall gå vidare med att utreda barnets och familjens situation. En anonym anmälan är speciell, bl.a. på grund av att anmälaren i en anonym anmälan, inte uppger sin identitet. I och med detta kan socialsekreteraren inte återkomma till anmälaren, vilket leder till att det kan vara svårt att få all den information som behövs. Min upplevelse av anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa är, att dessa anmälningar på flera sätt är annorlunda jämfört med anmälningar som har en känd avsändare. När vi skulle välja uppsatsämne till vår C-uppsats ville jag därför ta chansen att fördjupa mig inom området. I kombination med att undersöka socialsekreterares resonemang kring anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa, ville jag också se på socialsekreterarnas resonemang kring och föreställningar om när ett barn riskerar att fara illa och vad ett barn behöver.

2 Bakgrund

För att ge en bakgrund, kommer jag i detta avsnitt redogöra för vad en anmälan om barn som far illa är och hur vanligt det är med sådana anmälningar. I avsnittet definierar jag även anonym anmälan samt vem som kan anmäla till socialnämnden och innebörden i att ett barn far eller riskerar att fara illa

2:1 Vad är en anmälan?

Socialnämnden har ansvar för att barn och ungdomar ska kunna växa upp under goda förhållanden och ingripa om barn inte får sina grundläggande behov tillgodosedda. För att socialnämnden ska kunna fullgöra denna uppgift, behöver information om barn som far illa eller riskerar att fara illa komma dem tillhanda. Detta är en förutsättning för att nämnden ska kunna ingripa och bistå med insatser i ett så tidigt skede som möjligt (Clevesköld mfl 2004). En anmälan görs enligt Socialtjänstlagen (SoL). I 14 kap. 1 § SoL framgår att var och en som får veta något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa för att skydda ett barn, bör anmäla detta till nämnden (Socialstyrelsen 2006, se bilaga 1). Alla uppgifter som kommer till socialnämndens kännedom om att ett barn kan befaras fara illa bör ses som en anmälan (Socialstyrelsen 2004, SOFS 2003:16). Det finns inget krav på hur en anmälan ska se ut, både muntliga och skriftliga anmälningar kan förekomma. Oavsett hur anmälan görs ska den tas emot, dokumenteras och behandlas av socialnämnden (Clevesköld mfl 2004, Socialstyrelsen 2006). Anmälningar kan komma från både enskilda, myndigheter och de som är anställda där. Den myndighet eller person som har gjort en anmälan kan inte återta den efteråt (Socialstyrelsen 2004, SOFS 2003:16).

2:2 Vad är en anonym anmälan?

När någon ringer och vill vara anonym kan personen antingen välja att inte uppge sitt namn, eller så är man beredd att säga sitt namn, men fordrar att vara anonym i förhållande till den familj anmälan gäller (Clevesköld mfl 2004, Socialstyrelsen 2006, Socialstyrelsen 2004). Sådan anonymitet kan inte garanteras av socialsekreterare, utan måste prövas speciellt. En anonym anmälan kan göras både muntligt och skriftligt och den ska bedömas utifrån dess innehåll. Det är samma krav på nämnden att dokumentera muntliga uppgifter som lämnas av en anonym anmälare, som när anmälan har känd avsändare. Det enda som inte kan anges i dokumentationen är anmälarens namn. Ur handläggningssynpunkt skiljer sig inte en anonym anmälan från andra anmälningar på annat sätt än genom att handläggaren inte vet vem som har gjort anmälan. Det finns alltså ingen anledning att avfärda en anmälan på grund av att den är anonym. Anmälan ska ligga till grund för en prövning om huruvida en utredning ska inledas eller inte. Justitieombudsmannen, JO, har uttalat att man av erfarenhet vet att anonyma anmälare kan vara ute i trakasserings syfte och en anonym anmälan måste därför behandlas med särskild försiktighet. Men en

anonym anmälan måste tas på största allvar om den inte framstår som uppenbart ogrundad (Clevesköld mfl 2004, Socialstyrelsen 2006, Socialstyrelsen 2004).

Det finns inget hinder för att göra en anonym anmälan, så om någon inom allmänheten vill vara anonym måste detta respekteras (Socialstyrelsen 2004). Den som tar emot en anonym anmälan kan dock försöka förmå anmälaren att uppge sitt namn, men detta får inte ske med något som helst tvång. JO har uttalat att anmälaren helst ska uppge sitt namn och öppet svara för sina uppgifter, men i valet mellan en anonym anmälan och ingen anmälan alls, är det förstnämnda att föredra (Socialstyrelsen 2004). När det gäller en anonym anmälan är det angeläget att nämnden får möjlighet att kunna återkomma till anmälaren för att ställa kompletterande frågor. Ett sätt att få ytterligare uppgifter i ärendet är att be den anmälare som inte vill uppge sitt namn att återkomma efter några dagar. Handläggare hos nämnden kan då få möjlighet att ställa kompletterande frågor. Om handläggaren tror sig veta vem den anonyma anmälaren är, bör man ändå avstå från att dokumentera detta (Clevesköld mfl 2004, Socialstyrelsen 2004).

2:3 Hur vanligt förekommande är anmälningar?

Det finns ingen nationell statistik över hur många anmälningar om barn som far illa som årligen kommer in till socialtjänsten runt om i landet (Barnombudsmannen 2007). Länsstyrelsen i Västra Götalands län har dock sedan 1999 hämtat in information om inkomna anmälningar i länet det första kvartalet varje år. Av deras sammanställning framgår att antalet anmälningar till socialtjänsten om barn som far illa under första kvartalet 2006 uppgick till 3532 stycken. Av dessa gällde 58 procent pojkar och 42 procent flickor. Andelen utredningar i relation till antalet anmälningar varierar i kommunerna från 17 till 100 procent (Länsstyrelsen i Västra Götalands Län 2006).

Anmälningarna har ökat i samtliga åldersgrupper och framförallt förskola och skola står för ökningen. Antalet anmälningar har ökat sedan Länsstyrelsen började mätningarna 1999 och ökningen 2006 jämfört med föregående år är 263 stycken. Andelen inledda utredningar minskade med två procent jämfört med föregående år (Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2006). Förutom denna statistik finns en undersökning från år 2000 som gjordes av en student på Stockholms universitet. Av den studien framgår att cirka 1,8 procent av alla barn i åldern 0-12 år och cirka 6,4 procent av barn mellan 13 och 18 år någon gång har anmälts till socialtjänsten (www.bo.se).

Utan nationellt övergripande och fullständig statistik menar dock Barnombudsmannen att det inte är möjligt att se om anmälningsbenägenheten generellt förändras. Barnombudsmannen har därför lämnat

förslag till regeringen att uppdra åt länsstyrelserna att föra nationell statistik över antalet barnavårdsanmälningar (Barnombudsmannen 2007).

2:4 Vem ska anmäla?

I 14 kap. 1 § SoL framgår att var och en som får veta något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa för att skydda ett barn, bör anmäla detta till nämnden (Clevesköld mfl 2004, se bilaga 1). Vissa myndigheter, och de som är anställda där (oberoende av arbetsuppgifter), är skyldiga att anmäla om de får kännedom om sådana förhållanden i tjänsten (Clevesköld mfl 2004, SOFS 2003:16, Socialstyrelsen 2006). Exempel på myndigheter med anmälningsskyldighet är skola, barnomsorg, sjukvården, socialtjänsten och kriminalvården. För att socialnämnden ska kunna fullgöra sitt uppdrag och hjälpa barn när vårdnadshavarna sviktar, är nämnden många gånger beroende av information från dem som kommer i kontakt med barn och unga och det är därför anmälningsskyldigheten finns (Barnombudsmannen 2007, Socialstyrelsen 2006). Den som är skyldig att anmäla enligt 14 kap. 1 § SoL får inte anmäla anonymt (Clevesköld mfl 2004, SOFS 2003:16, Socialstyrelsen 2006, Socialstyrelsen 2004). Skyldigheten att anmäla är ovillkorlig och absolut och får inte bli föremål för övervägande av den som är anmälningsskyldig. Om en myndighet eller tjänsteman som är anmälningsskyldig enligt 14 kap. 1 § SoL låter bli att anmäla trots att det är befogat, anses det vara tjänstefel enligt brottsbalken (Socialstyrelsen 2006).

Utredningar har visat att bara en liten del av de barn som misstänks fara illa anmäls till socialnämnden (Barnombudsmannen 2007, Socialstyrelsen 2006). Barnombudsmannen skriver i sin årsrapport 2007 att allt för få anmälningar om barn som misstänks fara illa kommer in till landets socialtjänster. Detta leder till att vissa barn inte får den hjälp och det stöd som de skulle behöva (Barnombudsmannen 2007).

Orsaken till att människor inte anmäler kan ligga i okunskap om anmälningsskyldigheten. Det kan också bero på osäkerhet kring hur den ska tillämpas i det enskilda fallet och om situationen ska anses tillräckligt allvarlig för att motivera en anmälan. Innan en anmälan görs kan det hos anmälaren finnas behov av att veta att det blir bättre för barnet. Det kan också finnas en oro för att en anmälan kan innebära till exempel att barnet blir omhändertaget. Ytterligare en orsak till att personer inte anmäler kan vara att det finns känslor av obehag inför att möta föräldrarna till det barn anmälan rör, då en anmälan ofta uppfattas som en misstroendeförklaring emot föräldrarna. Anmälare kan också oroa sig för repressalier som t.ex. hot eller våld, med anledning av att man anmäler (Barnombudsmannen 2007, Socialstyrelsen 2006).

2:5 När riskerar ett barn att fara illa?

Socialstyrelsen (2007) skriver att det inte finns någon entydig definition av barn som riskerar att fara illa. De flesta definitionerna utgår dock från att ett barn som lever i en riskfylld miljö på något sätt är hotat i sin utveckling (Socialstyrelsen 2007).

Av kommentarerna till Socialtjänstlagen framgår att det när det gäller barn som far eller riskerar att fara illa finns två huvudgrupper; de som far illa eller riskerar att fara illa p.g.a. förhållanden i hemmet och de som far illa eller riskerar att fara illa p.g.a. förhållanden utanför hemmet. För socialnämnden kan behov av att ingripa till ett barns skydd finnas såväl på grund av hemmiljön som barnets eget beteende (Clevesköld mfl 2002, Socialstyrelsen 2006).

Förhållanden i hemmet som gör att ett barn riskerar att fara illa kan vara om barnet är utsatt för;

- Fysiskt våld

Socialstyrelsen (2007) skriver att kommittén mot barnmisshandel definierar fysisk barnmisshandel som ”att en vuxen person orsakar ett barn kroppsskada, sjukdom, smärta eller försätter barnet i vanmakt eller annat liknande tillstånd” (s. 119).

- Psykiskt våld

I alla former av fysiska övergrepp mot barn ingår psykisk misshandel. Psykisk misshandel innebär att en vuxen systematiskt och ofta under lång tid, utsätter barnet för avsiktligt känslomässigt lidande, nedvärderande omdömen eller nedbrytande behandling (Socialstyrelsen 2006, 2007).

- Sexuella övergrepp

Sexuella övergrepp innefattar alla de former av sexuella handlingar som en vuxen person påtvingar ett barn. Sexuella övergrepp medför att den vuxne utnyttjar den beroendeställning barnet befinner sig i och handlingen kränker barnets integritet.

- Kränkningar

Att ett barn blir utsatt för kränkning innebär att en vuxen, oftast under lång tid, riskerar eller skadar ett barns psykiska hälsa genom att angripa barnet eller att i ord eller handling behandla barnet nedlåtande (Socialstyrelsen 2007). ”Fysisk och psykisk misshandel samt sexuella övergrepp innebär alltid att barnet kränks” (Socialstyrelsen 2007:121).

- Psykisk eller fysisk försummelse

Psykisk försummelse innebär att en vuxen äventyrar eller skadar barnets psykiska hälsa eller utveckling genom att låta bli att tillgodose barnets grundläggande behov. Det kan exempelvis innebära känslomässig otillgänglighet eller likgiltighet. Fysisk försummelse betyder att en vuxen skadar eller äventyrar barnets fysiska hälsa eller utveckling genom att inte ge barnet en godkännbar fysisk omsorg (Socialstyrelsen 2006, 2007).

Ett annat förhållande i hemmet som också gör att ett barn riskerar att fara illa är om barnet bevittnar våld. Barn som bevittnar våld kan få försämrad fysisk och psykisk hälsa och upplevelserna av våld kan resultera i att barnet får minskad tilltro till sin förmåga att påverka sin livssituation (Socialstyrelsen 2007).

Föräldrarnas förmåga att ge barnet vad det behöver är central när det gäller att bedöma om ett barn riskerar att fara illa. Dock finns det ingen allmänt accepterad gräns för vad som kan anses som oacceptabla brister i föräldrars omsorgsförmåga (Socialstyrelsen 2006).

När det handlar om ett barns eget beteende som kan innebära att barnet riskerar att fara illa, skriver Socialstyrelsen (2006) om följande:

- Missbruk

I SoL 5 kap. 1 § 4 st, står att socialnämnden ska förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom. Lagen nämner missbruk av alkoholhaltiga drycker, dopningsmedel samt andra berusningsframkallande eller beroendeframkallande medel (Clevesköld mfl 2004).

- Kriminalitet
- Anat självdestruktivt beteende

Det finns många exempel på situationer där barn är utsatta och riskerar att fara illa. Barnombudsmannen nämner i sin årsrapport barn till missbrukare och psykiskt sjuka, barn vars föräldrar är frihetsberövade samt barn som upplever våld och övergrepp i familjen som särskilt utsatta, och dessa barn löper större risk än andra barn att fara illa (Barnombudsmannen 2007). Socialstyrelsen (2006) menar att vissa grupper visserligen kan sägas vara i riskzonen för att fara illa, men att det är ändå omständigheterna i det enskilda fallet som avgör om det är så.

Det är barnets behov som ska vara utgångspunkten i en anmälningssituation (Socialstyrelsen 2006). I SoL 14 kap. 1 § framgår att kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett

barns skydd ska anmälas till socialnämnden. Att få kännedom om förhållanden som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa, betyder inte att detta ska vara klarlagt. Det behöver alltså inte finnas en grundad anledning att misstänka att ett barn far illa för att anmäla (Socialstyrelsen 2006).

3 Sammanställning av centrala begrepp

Detta stycke kommer att behandla lagrum, undersökningar och forskning som gjorts inom området och som är centrala för förståelsen av barns position.

I såväl lagstiftning som i litteratur som anknyter till anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa och vad barn behöver, nämns barns bästa, barns rättsliga ställning, barnperspektiv och barns behov. Innebörden i begreppen varierar beroende på sammanhang och situation och de förändras också över tid, i takt med att ny kunskap växer fram och värderingar i samhället ändras (Andersson och Hollander 1996, Ejderstedt 2004, Killén 2003). Orden går in i och anknyter till varandra men jag har här försökt separera dem i varsin rubrik.

3:1 Barns bästa

Barns bästa har i dag allt mer kommit i fokus (Ejderstedt 2004, Sandin och Halldén 2003). Under 1990-talet gjorde barnets bästa på allvar sitt intåg i Sveriges lagstiftning och begreppet blev ett honnörsord för att motivera förslag gällande barn och sociala insatser (Petersson 2003, Schiratzki 2003). Detta med barns bästa är dock inget nytt, barnets bästa markerades i utredningar och samhällsarbete redan i början av förra seklet. Vad som setts som barns bästa har varierat och tolkats på olika sätt av olika aktörer. Barnets bästa har i historien underordnats rätten till föräldraskap och det har handlat om familjens rätt mot barnens. Vi ser nu att det har skett en förskjutning mot en betoning av barn som kompetenta och autonoma i förhållande till familjen (Andersson och Hollander 1996).

Vad som är barns bästa är inte givet en gång för alla. Begreppet är relativt, vilket innebär att personer definierar och använder uttrycket på olika sätt (Andersson och Hollander 1996, Ejderstedt 2004). Sandin och Halldén (2003) menar att återopandet av barns bästa i offentliga diskurser har lett till att barnets bästa fått en ställning som samlande princip och allmän utgångspunkt snarare än som begrepp med en bestämd innebörd. Begreppet barns bästa finns inte närmare definierat, men svenska barnkommittén har föreslagit att det ska tolkas med utgångspunkt i ett objektiva och ett subjektiva perspektiv (Schiratzki 2003). Det objektiva perspektivet innebär att beslutsfattare på olika nivåer gör bedömningar av barns bästa grundade på vetenskap och beprövad erfarenhet. Det subjektiva perspektivet innebär att barnet självt ska få ge uttryck för vad som är det bästa. Detta ska ske när barnet befinner sig på en trygg plats där det inte alltför mycket påverkas av någon enskild vuxen (Schiratzki 2003). Det subjektiva perspektivet kan kopplas till tidigare forskning om hur viktigt det är att barnet självt ges möjlighet att själv komma till tals för att barnets bästa ska kunna klarläggas (Andersson och Hollander 1996). Svenska barnkommitténs definition

skapar dock en rad frågor; Vilken eller vilka professionella grupper ska tillgodose behovet av vetenskap och vilken kunskap ska beslutsfattare ha för att bedöma forskningsresultat som inte alltid är entydiga? En annan fråga är hur barn förväntas bilda sig en egen uppfattning och vad det innebär att inte alltför mycket vara påverkad av någon vuxen? Det har framhållits att det ofta nästan är omöjligt att objektivt slå fast vad som är det bästa för barnet. I dessa fall blir det till sist domstolens respektive socialnämndens uppfattning, antaganden och bedömningar som blir avgörande (Schiratzki 2003).

Bedömningen av vad som är barnets bästa är inte enkel (Socialstyrelsen 2006). För att kunna göra denna bedömning behöver forskning och beprövad erfarenhet om bl.a. barns utveckling och behov kombineras med att barn själva kommer till tals. Barnets bästa är idag inte alltid avgörande för vilket beslut som fattas, men det ska alltid beaktas, utredas och redovisas (Socialstyrelsen 2006). De enda rättsområden där barnets bästa är avgörande för utgången av en tvist mellan enskilda individer är frågor om vårdnad, boende och umgänge enligt Föräldrabalken samt vissa frågor enligt Namnlagen (Ejderstedt 2004).

En fråga som uppstått kring begreppet barns bästa är om det är rimligt att eftersträva ett universellt barns bästa som är giltigt för världens alla barn, eller om innebörden av barns bästa är beroende av den kultur och tradition som barnet befinner sig i (Schiratzki 2003) (se vidare 3:2:1 FN:s barnkonvention).

3:2 Barns rättsliga ställning

Synen på barn förändras över tid och barnets rättsliga ställning har under åren stärkts i den svenska lagstiftningen. Tidigare löd formuleringarna att myndigheter och föräldrar hade skyldigheter gentemot barnen, men nu finns en tydlig princip att barnet självt har rättigheter (Andersson och Hollander 1996). Numera stadgas i ett antal författningar att barnets bästa ska beaktas och i rättsliga bedömningar finns en större lyhördhet för barns förhållanden (Schiratzki 2003).

Barns grundläggande rättigheter anges i Föräldrabalken (FB) 6 kap. 1 §. Enligt denna paragraf har barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god uppfostran. De ska behandlas med aktning för sin person och egenart. De får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (Ejderstedt 2004). Barns rättigheter ska iaktas vid alla åtgärder, vare sig de vidtas av föräldrarna, privata eller offentliga myndigheter. Att barns rättigheter ska iaktas innebär att barns intressen, barns vilja och önskningsar, ska komma i främsta rummet vid beslut och frågor som rör barnet (Andersson och Hollander 1996).

De lagändringar som gjorts för att stärka barns rättsliga ställning syftar främst till att stärka barns rätt att komma till tals i frågor som rör dem (Andersson och Hollander 1996). I SoL 3 kap. 5 §, 2 st. har införts att barnets inställning så långt som möjligt ska klargöras när det gäller åtgärder som rör barn (Petersson 2003). Vidare säger paragrafen att "Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad" (Clevesköld mfl 2004:298).

3:2:1 FN:s barnkonvention

Parallellt med barnrättens framväxt har en utveckling skett emot vad som brukar betecknas som ett alltmer globaliserat samhälle (Schiratzki 2003). Globaliseringen har lett till att ett större antal av barnrättens normer är giltiga i fler länder och detta betyder att svensk barnrätt har att hantera rättskällor på flera nivåer. Ett välkänt exempel på internationalisering av rättsnormer är Förenta Nationernas Konvention om barnets rättigheter från 1989 (Schiratzki 2003).

En diskussion om barns behov och rättigheter ledde till efterfrågan om en barnkonvention och i januari 1990 undertecknade 62 länder FN:s barnkonvention. Konventionen bygger på två grundläggande tankar; barn har fullt och lika människovärde samt barn är sårbara och behöver särskilt stöd och skydd. Konventionen slår fast barns rättigheter och den bärande principen i barnkonventionen är den om barnets bästa (Andersson och Hollander 1996, www.bo.se). I konventionen finns fyra huvudprinciper, artikel 2, 3, 6 och 12. Artikel 2 slår fast att alla barn har samma rättigheter och är lika mycket värda. Ingen får diskrimineras. Där står också att barnkonventionen gäller alla barn som befinner sig i ett land som ratificerat den. I artikel 3 sägs att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Artikel 6 säger att varje barn har rätt till liv och att utvecklas. Att barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i frågor som rör barnet framgår av artikel 12 (www.bo.se).

I Sverige trädde konventionen i kraft i september 1990 och sedan dess har statliga myndigheter ansvar för att barns rättigheter tillvaratas i alla aspekter av myndighetens verksamhet (Andersson och Hollander 1996, www.bo.se). Barnkonventionen inkluderades i svensk lag bl.a. genom att portalparagrafen i SoL (kap.1 § 2) kompletterades med vad som motsvarar barnkonventionens tredje artikel punkt ett;

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet (FN:s barnkonvention, www.bo.se 070413).

Det stadgas i konventionen att konventionstaterna ska ta rättmätig hänsyn till vikten av varje folks kulturella värden och traditioner när det gäller barnens skydd och utveckling. Barnkonventionens

nästintill universella anknytning betyder alltså inte att det också finns ett universellt barns bästa, då den ger utrymme för olika tolkningar av barns bästa beroende på kulturella och sociala värderingar i samhället och beroende på i vilken omfattning man åtagit sig att respektera de rättigheter som barnet tillerkänns (Schiratzki 2003).

3:3 Barnperspektiv

Ett förhållningssätt som sätter barnets bästa främst kallas ofta för barnperspektiv och det är ett begrepp som allt oftare används (Andersson 1995, SOFS 2006:14). Att ha ett barnperspektiv kan definieras på olika sätt och ha olika innebörd. Det kan innebära att vuxna genom att tala med barn försöker fånga barnets perspektiv och försöker ta reda på hur barn uppfattar och upplever sig själva och sin relation till andra, sin omgivning och olika förhållanden och missförhållanden i vardagslivet. Barnperspektivet kan också innebära att man som vuxen har barnet i sin synvinkel, att man ser barnet. Det är som vuxen viktigt att försöka förstå barnets perspektiv, vad det hör, ser, upplever och känner (Andersson 1995, Petersson 2003). Barnperspektivet kan också ses som att det inte bara finns ett barnperspektiv utan flera, då ålder, kön, social klass och många andra förhållanden inverkar på barns upplevelser av livet och världen runt sig (Andersson 1995).

Upprinnelsen till införandet av barnens perspektiv är Förenta Nationernas barnkonvention (Petersson 2003, Schiratzki 2003) (se ovan 3:2:1). Under 1990- talet uppstod i riksdagen en diskussion kring hur de rättigheter som står i konventionen skulle kunna inlemmas i den svenska lagstiftningen och så gott som alla riksdagspartier yrkade på att ett utvecklat barnperspektiv borde införas (Peterson 2003, Schiratzki 2003). Införandet av barnperspektivet har inneburit att det vävs ett mer finmaskigt nät av regler runt barn, där allt fler omständigheter ges rättslig relevans (Schiratzki 2003). Ibland står dock barnperspektivet i motsatsförhållande till ett vuxenperspektiv. Vid en intressekonflikt mellan barnet och vuxna måste barnets intresse ha företräde (Petersson 2003).

3:4 Barns behov

I förslaget till ny socialtjänstlag påpekas det att socialtjänstens uppgift är att svara för att barn får sina grundläggande behov tillgodosedda. Detta menar utredarna kräver goda kunskaper om barns behov och utveckling och ett förhållningssätt som sätter barnets bästa främst (Andersson och Hollander 1996). Synen på vad som är bra för barn varierar från kultur till kultur och från tid till tid. I vår kultur har synen förändrats allteftersom vår förståelse av barn och barns utveckling har ökat (Killén 2003).

Barns behov kan delas in i flera kategorier, såsom medfödda/förvärvade, primära/sekundära, biologiska, psykologiska, sociala o.s.v. (Andersson och Hollander 1996). Det finns många olika teorier om barns behov med olika perspektiv på ovanstående kategorier. Abraham Maslow gjorde på 1950-talet en rangordning av behov i en behovshierarki (Andersson 1995, Andersson och Hollander 1996). Längst ner i hierarkin kommer kroppsliga behov, sedan trygghetsbehov, gemenskaps- och tillgivenhetsbehov, behov av uppskattning och behov av självförverkligande. Hierarkin innebär att vissa behov är mer grundläggande än andra och måste tillgodoses innan man kan gå vidare. Vår västerländska syn på behov kommer till stor del från psykoanalytiskt inriktade teorier, vilka kan delas in i behovsorienterat - och relationsorienterat synsätt. I det behovsorienterade synsättet definieras olika slags behov, såsom biologiska behov, psykosexuella och aggressiva driftsbehov samt behov från det växande jaget. I det relationsorienterade synsättet betonas de biologiska relationerna mer än barnets behov (Andersson och Hollander 1996). Det finns olika teoretiska uppfattningar om hur behov ska definieras, i vilken mån det finns grundläggande mänskliga behov som är universella, i vilken mån behov är sociala konstruktioner som är kulturellt bestämda, och i vilken mån behov är individuella önskningar och preferenser (Andersson 1995, Andersson och Hollander 1996).

I statens offentliga utredning om barns rätt från 1979, angavs att följande grundläggande behov behöver tillgodoses hos ett barn: omvårdnad och skydd, människor de kan ta emot kärlek av och ge kärlek till, ett stabilt och varaktigt förhållande till en förälder, få utvecklas i en miljö som tillgodoser dess behov av stimulans, föräldrars hjälp med att sätta gränser för sitt handlande, få känna att de behövs och att de får ta ansvar, få påverka sin situation, efterhand frigöra sig från sitt beroende av föräldrarna samt känna samhörighet med båda föräldrarna även om dessa är i konflikt med varandra (Ejderstedt 2004).

Det finns kritiker till begreppet barns behov. Enligt dem som riktar kritik mot begreppet döljer det de känslor och värderingar som finns. Begreppet döljer även att det finns olika värderingar och uppfattningar om barns behov vid olika tidpunkter i historien, i olika samhällen och i olika sociala och etniska grupper. Ett förslag på omformulering av begreppet är: vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha. Denna approach kan låta mindre objektiv, vetenskaplig och universell (Andersson och Hollander 1996).

En praktisk tillämpning av vad som anses vara barns behov är Barns Behov I Centrum (BBIC). BBIC är ett system för utredning, planering och uppföljning av barn i den sociala barnvården som hämtats från Storbritannien och har översatts och utvecklats av Socialstyrelsen i samarbete med flera kommuner i Sverige (Socialstyrelsen 2002). BBIC strävar efter att synliggöra barnperspektivet och stärka barns

ställning inom socialtjänsten. BBIC erbjuder en struktur i hela kedjan från anmälan till utvärdering i arbetet med barn i den sociala barnvården. Barns behov kan beskrivas med hjälp av följande sju behovsområden: hälsa, utbildning, känslö- och beteendemässig utveckling, identitet, familj och sociala relationer, socialt uppträdande och klarar sig själv. Dessa behov relateras till föräldrarnas förmåga och faktorer i familj och miljö, d.v.s. barnets omgivning (Socialstyrelsen 2002).

Brister i omsorgen om ett barn beskrivs inom den sociala barnvården som vårdarens brist i förmågan att tillgodose barnets behov. En bedömning av behov är här kopplat till skada - om barns behov inte tillgodoses kan dess hälsa eller utveckling skadas (Andersson och Hollander 1996).

Killén (2003) har utifrån egen forskning, kliniska erfarenheter och litteraturgenomgångar identifierat sju föräldrafunktioner som oavsett kultur och sammanhang är viktiga för barns utveckling.

1. Förmågan att uppfatta barnet realistiskt.

Ju mer realistiskt och nyanserat en förälder kan uppfatta sitt barn, desto större är förutsättningen att föräldern förhåller sig till barnet på ett sätt som överensstämmer med barnets egna behov och möjligheter.

2. Förmågan till realistiska förväntningar om de beroendemässiga och känslomässiga behov som barnet kan tillfredsställa.

Det råder en enighet om att det i första hand är föräldrarna som ska tillfredsställa barnets känslomässiga behov och behov av omsorg och tröst och inte tvärtom. Om föräldrarnas egna behov är det mest centrala i förhållandet mellan barn och förälder, leder det till orealistiska krav och förväntningar på barnet och en brist på erkännande av och respekt för barnets behov.

3. Förmåga till realistiska förväntningar på barnets förmåga.

4. Förmåga att engagera sig positivt i samspelet med barnet.

Det är av stor betydelse för barnet att föräldrarna kan engagera sig positivt i barnet och dess utveckling. Detta stämmer med barnets behov av omsorg, responser, stimulans, struktur och gränsdragningar.

5. Förmågan till empati med barnet.

Förståelse för hur en annan människa har det och dennes hjälpbehov i olika sammanhang är inte bara en intellektuell process utan beror också på vår egen förmåga att leva oss in i den andres situation. Föräldrars förmåga att leva sig in i sitt barns behov är central när man bedömer föräldrars förmåga att ge omsorg.

6. Förmågan att prioritera tillfredsställandet av barnets mest grundläggande behov framför de egna behoven.

De behov Killén skriver om under denna rubrik är de utvecklingsmässiga behov som är karaktäristiska för den ålder barnet har och för den utvecklingsnivå som barnet befinner sig på. Dessa behov måste tillfredställas för att barnet ska utvecklas fysiskt, psykiskt, socialt och intellektuellt. Om föräldrarna ska kunna tillfredsställa dessa behov hos barnet, förutsätter det att deras egna behov är sådana att de kan sättas åt sidan. När det gäller småbarnsföräldrar måste de t.ex. prioritera barnets behov av att ha en vuxen i närheten framför sina egna behov av att vara borta. Om stundens impulser och behovstillfredsställelse styr, blir det ovillkorligen föräldrarnas och inte barnets behov som prioriteras.

7. Förmågan att bära sina egna smärtor och frustrationer utan att behöva avreagera sig på barnet.

För att kunna bli en tillräckligt bra förälder måste man som barn fått vissa grundläggande behov tillgodosedda tidigt i livet. Det handlar om behov av kärlek, omsorg, trygghet och kontinuitet. Det gäller behovet att ha relativt stabila vuxna människor att knyta an till och identifiera sig med. Dessa vuxna måste ha en möjlighet att strukturera sitt liv, kunna sätta gränser och lösa vardagens problem utan att skapa orimligt stark skuld och ångest hos barnet. När ett barn inte får dessa behov tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt, innebär det att personlighetsutvecklingen på centrala områden stannar upp eller snedvrids (Killén 2003).

Björn Wrangsjö har i boken "*Barn som märks*" (1998) kommit fram till en rad faktorer som benämns *barndomens absoluta psykologiska behov*, som ska ses som en grundnivå för barns fysiska och psykiska utveckling. Kunskap genom klinisk erfarenhet och empirisk forskning visar enligt författaren att alla barn, var de än växer upp, har grundläggande behov som behöver tillfredsställas. För att inte riskera att barns hälsa och utveckling skadas bör enligt Wrangsjö (1998) följande behov tillgodoses:

- Barn behöver en trygg bas, vilket innebär en tillitsfull relation till en vuxen person som under lång tid ger tröst, trygghet och stöd.
- Barn behöver ges möjlighet till att knyta an till sina vårdare utan risk för plötsliga och oförutsägbara separationer. Det är viktigt att det tidiga omhändertagandet kännetecknas av kontinuitet, stabilitet och följsamhet för att barnet ska kunna utveckla modeller för djupa relationer som gynnar utvecklingen av både tankar och känslor.

- Barn behöver stimulans som är anpassad efter sin ålder för att kunna pröva möjligheter och finna nya vägar. Barn behöver få kunna misslyckas men möta tilltro till de egna resurserna för att på så vis lära sig att lita på sin egen förmåga och att ansvara för sina handlingar.
- Barn behöver få struktur och tydliga gränser för sitt beteende. Det är viktigt att gränssättandet följs av respekt och empati för barnets upplevelse. Detta gör att barnet kan utveckla sin förmåga att hantera motgångar och besvikelser.
- Inom ramen för ett socialt fungerande nätverk behöver barn utveckla och vidga erfarenheterna av samspel med föräldrapersonerna, innan de kan övergå till samspel med andra vuxna och barn. Genom samvaron med andra kan barnet förstå gränsen mellan sig själv och andra.
- Barnet behöver få utveckla sin identitet inom ramen för en familj, som av omgivningen blir respekterad för dess bakgrund och kulturell särart. Barnet måste få ha tillgång till både manliga och kvinnliga identifikationsobjekt och få möjlighet att forma sin personlighet inom familjen för att sedan skapa sig en egen identitet i ett vidare sammanhang.

4 Syfte, frågeställningar och definition

4:1 Syfte

Syftet är att undersöka socialsekreterares resonemang om barns behov och om anonyma anmälningar av barn som riskerar att fara illa.

4:2 Frågeställningar

Frågeställningar jag arbetat med är:

- Vilka resonemang för socialsekreterarna kring barns behov, barn som far illa och anonyma anmälningar?
- Vilka föreställningar har socialsekreterarna om vad barn behöver, anonyma anmälningar och om de som anmäler?

4:3 Definition

I uppsatsen används begreppet barn genomgående för alla barn och ungdomar upp till 18 år. Det är samma definition som används i FN:s barnkonvention om barns rättigheter (FN:s barnkonvention artikel 1, www.bo.se). Anmälningar, anonyma anmälningar, barn som far illa samt barns behov redogörs för i kapitel tre.

5 Metod

Jag har valt att använda mig av hermeneutisk utgångspunkt och kvalitativ forskningsmetod i uppsatsen. Tanken med uppsatsen är inte att generalisera och förklara, utan att beskriva, exemplifiera, tolka och förstå. Detta är vad kvalitativa metoder strävar efter (Alvesson och Deetz 2000, Kvale 1997, Svenning 1996). Vi säger om flera fenomen, t.ex. texter, språkliga uttryck och mänskliga handlingar, att de är meningsfulla, d.v.s. att de uttrycker en mening eller att de har betydelse (Gilje och Grimen 1995). Det som är karaktäristiskt för meningsfulla fenomen är att de måste tolkas för att förstås. Att tolka meningsfulla fenomen är något vi hela tiden gör som sociala aktörer och det är ett måste för att kunna interagera med andra människor. Försöken att klargöra vad förståelse och tolkning är går under namnet hermeneutik, vilket betyder förklaringskonst. En hel del av samhällsvetenskapernas ämnens datamaterial består av meningsfulla fenomen, som t.ex. handlingar och muntliga yttranden. Även en stor del av det man försöker förklara är meningsfulla fenomen, exempelvis beteendemönster, normer och värderingar. Att möta problem i hermeneutisk anda innebär att möta problemen med förståelse och tolkning (Gilje och Grimen 1995).

En grundtanke inom hermeneutiken är att vi alltid förstår någonting mot bakgrund av vissa förutsättningar, d.v.s. att vi aldrig möter världen förutsättningslöst (Gilje och Grimen 1995). Den erfarenhet jag har av anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa och om barns behov kommer bl.a. från familjeliv, utbildning och arbetsliv. Den förförståelse jag bär på är kunskap som är nödvändig för att jag ska kunna tolka och förstå sammanhanget. I intervjuerna kan denna kunskap vara en tillgång, då jag utan den troligtvis inte kunnat hänga med i socialsekreterarnas resonemang innehållande bl.a. fackord och slanguttryck lika lätt. Det kan vara viktigt att veta med sig vilken förförståelse man bär på, då den annars kan påverka deltagarna i studien (Wibeck 2000). Jag är medveten om den förförståelse jag har och för att undvika att den påverkar respondenterna och på så vis sätter ramar för deras diskussioner, har jag försökt att tona ner min egen erfarenhet och kunskap och istället helt fokusera på intervjudeltagarnas resonemang och tankar.

5:1 Litteratursökning

Jag har sökt litteratur genom databasen Libris på sökorden: anmälningar, anonyma anmälningar, barn, barn far illa, socialtjänst. Jag har också sökt information via Socialstyrelsens och Barnombudsmannens hemsida. Jag har fått tips om litteratur från min handledare och andra lärare på institutionen.

5:2 Metodval

Jag har valt att använda mig av metoden fokusgruppintervjuer för insamling av mitt empiriska material. På B- uppsatsen använde jag mig av denna metod och jag tyckte att det var ett bra sätt att få fram information på. Jag tänker att ämnet anonyma anmälningar om barn som far illa är ett ämne som berör och därför kan det vara bra att diskutera runt detta tillsammans med andra. Fokusgruppintervjuer används ofta vid marknadsundersökningar men har under senare tid även använts allt mer inom akademisk forskning och dess olika discipliner, och metoden befinner sig i ett expansivt skede (Kvale 1997, Wibeck 2000). Fokusgrupper är en forskningsteknik där en mindre grupp människor träffas för att på en forskares uppmaning diskutera ett givet ämne och ändamålet är endast att samla in data till en undersökning. Metoden är lämplig att använda när uppmärksamheten ligger på hur en grupp resonerar kring ett ämne, och av att få fram kulturellt förankrade attityder och föreställningar i ett visst kulturellt sammanhang (Billinger 2005, Wibeck 2000). Intresset i en fokusgrupp ligger på hur deltagarna i gruppen tillsammans tänker kring ett fenomen, snarare än vad enskilda individer tycker och huvudmålet kan vara att fånga in en koncensusuppfattning (Svenning 1996, Wibeck 2000). Genom fokusgrupper kan den allmänna bilden av det diskuterade ämnet fås fram och i diskussionen framkommer perspektiv som inte kan åstadkommas på annat sätt (Billinger 2005). I fokusgrupper blir sanningshalten i svaren kontrollerade genom att andra i gruppen förhoppningsvis protesterar vid svar som ej är sanningsenliga (Svenning 1996).

Kvale (1997) menar att fokusgrupper minskar intervjuarens kontroll över intervjusituationen och därigenom ökar risken för en kaotisk datainsamling. Han menar att detta kan försvåra ett systematiskt analysarbete. Å andra sidan kan samtalsledaren (moderatorn) som sätter igång diskussionen och leder samtalet, även gå in och styra upp diskussionen om gruppen kommer från ämnet alldeles (Wibeck 2000). På detta sätt har moderatorn fortfarande kontroll över det som diskuteras i gruppen. För att moderatorn ska kunna agera på detta sätt rekommenderar Wibeck en blandning av ostrukturerad och strukturerad fokusgruppintervju; halvstrukturerad intervju. Detta tillvägagångssätt är att föredra på grund av att grupperna många gånger fungerar bäst när de får diskutera med varandra och tillåts föra in nya ämnen (Wibeck 2000).

En risk med fokusgrupper kan vara att extrema värderingar kanske inte alltid kommer fram, då personerna svarar på ett sätt som de tror gruppen accepterar och som anses politiskt korrekt (Wibeck 2000). Inför intervjuerna var min föreställning att socialsekreterarna känner varandra så pass väl att de vågar säga sin åsikt även om den är avvikande. Men Wibeck (2000) menar att avvikande åsikter bättre kan fås fram genom individuella intervjuer. Individuella intervjuer skulle också ha kunnat generera

djupare kunskap om ämnet. Wibeck (2000) menar att det handlar om att välja mellan bredd och djup, bredden kan fås genom fokusgrupper och djupet i en individuell intervju. Idén jag har är dock att fånga in en konsensusuppfattning och se på resonemangen, inte att söka efter socialsekreterarnas avvikande åsikter. Wibeck (2000) tycker inte att det finns något som hindrar att fokusgrupper är den enda metoden i en studie. Hon menar dock att det i vissa fall kan vara fruktbart att kombinera med t.ex. individuella intervjuer eller observation. Med tanke på den tid jag haft till mitt förfogande har det inte funnits utrymme att kombinera fokusgrupper med en annan metod.

5:3 Urval och avgränsningar

Det finns i en kvalitativ undersökning ingen anledning att göra ett slumpmässigt urval. Kvalitativa studier görs i exemplifierade syfte och därför handlar det istället om att göra ett selektivt urval (Svenning 1996). Inför min studie kontaktade jag två socialkontor för att fråga om de var intresserade av att delta i undersökningen. Det som var viktigt i urvalet av kommuner var främst att kommunerna var någorlunda likadana i storlek med avseende på antal kommuninvånare. Detta var viktigt p.g.a. att jag hade en tanke om att det var en fördel om socialsekreterarna resonerade utifrån ett liknande underlag vad avser anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa. Ett annat kriterium för urvalet var att det i arbetsgruppen ingick minst fyra socialsekreterare som i någon form arbetade med anmälningar om barn som far illa. I litteraturen rekommenderas att en fokusgrupp består av 4-7 stycken deltagare (Billinger 2005, Svenning 1996, Wibeck 2000). Detta var viktigt för att socialsekreterarna skulle kunna resonera och diskutera med varandra och att jag därigenom skulle uppnå mitt syfte, att undersöka deras resonemang.

Som respondenter valde jag att ha socialsekreterare som i sitt arbete kommer i kontakt med anmälningar om barn som far illa och som i någon mån arbetar med barn och familjer. Det hade varit intressant att ha en fokusgrupp som inte arbetar så mycket med att utreda barn som far illa, då de resonemangen kunde ha skiljt sig från de andras. Det har tyvärr inte funnits utrymme till detta p.g.a. den begränsade tiden jag haft till mitt förfogande. Tre fokusgrupper rekommenderas som minimum för att en studie ska kunna genomföras, men tid- och resurstillgång spelar in vid avvägningen med antal grupper (Wibeck 2000). Jag har under min uppsatstid endast haft möjlighet att använda mig av två stycken fokusgrupper för att samla in mitt material.

Fokusgrupp A bestod av fyra socialsekreterare och fokusgrupp B av sex. Jag tillfrågade alla socialsekreterare på de båda socialkontoren för att inte utesluta någon eller omedvetet påverka urvalet. På socialkontor A arbetade fem socialsekreterare och en valde att inte vara med i intervjun. På socialkontor B var de elva som tillfrågades och fem valde att inte vara med. Av dem som valde att inte vara med, sade

några att man inte hade tid p.g.a. hög arbetsbelastning. Bland de tillfrågade socialsekreterarna fanns en man, och resten var kvinnor.

Min tanke inför intervjuerna var att det är lättast att diskutera kring ämnet i sina ordinarie arbetsgrupper, då man känner till de andra och också delar erfarenheter inom ämnesområdet. I litteraturen står att det är till fördel om gruppdeltagarna i en fokusgrupp känner varandra sedan tidigare, d.v.s. att de är en naturlig grupp som har en historia tillsammans (Abrahamson 2005, Billinger 2005). Wibeck (2000) menar också att det finns flera faktorer som talar för att använda sig av redan existerande grupper i fokusgruppintervjuer. Hon menar att ingen i gruppen då är rädd för att vara med i diskussionen, rekryteringen underlättas och forskaren tillåts få inblick i sammanhanget där idéer och beslut formas. En risk med att använda redan givna grupper kan vara att vissa ämnen inte kommer upp p.g.a. att det tas för givet inom gruppen (Wibeck 2000).

5:4 Genomförande

Jag har intervjuat varje fokusgrupp vid två tillfällen. Min tanke inför mötet med fokusgrupperna var att diskussionen skulle vara någorlunda fri och inte helt styrd av fasta frågor. Den första intervjun utgick därför från en frågeguide (bilaga 2), vilket rekommenderas i litteraturen (Kvale 1997, Larsson 2005, Lilja 2005, Wibeck 2000). Frågorna i frågeguiden är konstruerade utifrån syftet och frågeställningarna. Jag har strävat efter att ställa frågor som inte har ett givet svar, utan som öppnar upp för diskussion. Den andra intervjus utgångspunkt har varit socialsekreterarnas egna frågor, samt teman och frågor jag velat fördjupa från första intervjun. Intervjuerna varade från 45 minuter upp till en timme.

Intervjuerna hölls i samtalsrum på respektive socialkontor. Rummet på socialkontor A valdes av socialsekreterarna själva. På socialkontor B valde jag rummet, då jag kände till socialkontoret lite sedan innan. Rummet valdes utifrån att det är ljus, luftigt och trevligt att sitta i. Samtalsrummen på respektive socialkontor är en miljö som socialsekreterarna kände sig vana med. Vi satt tillsammans runt ett bord med bandspelaren i mitten. Innan intervjun startade pratade vi lite allmänt och jag öppnade upp för frågor och tankar som fanns kring intervjuförandet eller studien i övrigt. Jag frågade också om alla godtog att jag spelade in intervjun. Ingen av socialsekreterarna motsade sig detta.

I grupp A var de vid första intervjun fyra stycken socialsekreterare. Vid andra intervjun hade en av dem fått ett akutärende, vilket medförde att hon inte kunde delta vid detta tillfälle. Det märktes väl att en av socialsekreterarna var frånvarande och detta tror jag har två orsaker. Dels var de bara fyra stycken från början, vilket gör att en person blir en stor förlust. Dels var denna socialsekreterare en av dem i gruppen

som jag uppfattade som drivande i diskussionen, vilket gjorde att det i början av den andra intervjun kändes lite trögt att komma igång. Detta släppte dock efter en stund, och resterande tre socialsekreterare resonerade och diskuterade mycket kring frågorna. I grupp B var de vid första intervjun sex stycken socialsekreterare. Två av dessa kunde inte närvara vid andra intervjun. Detta resulterade i att gruppen blev mindre, men diskussionen uppfattade jag inte påverkades i någon större utsträckning.

5:5 Analys

Efter intervjuerna lyssnade jag igenom det inspelade materialet och skrev ner intervjun i textform. Jag skrev ner intervjuerna ordagrant men hoppade över vissa sekvenser då respondenterna helt kom från ämnet och pratade om annat. Jag avpersonifierade materialet genom att namnge fokusgrupperna ”grupp A” och ”grupp B” samt genom att varje socialsekreterare fick en bokstav och en siffra, ”person a1, person a2, person b1, person b2” o.s.v.

När jag skrivit ut intervjuerna gjorde jag först en översiktlig genomläsning av texten för att bilda mig en helhetsuppfattning av empirin. Efter ett flertal genomläsningar utkristalliserades olika mönster. De teoretiska perspektiv jag valt redan under inledningen av studien, var i fokus från början av analysen. De teoretiska perspektiv jag använt mig av är hämtade från socialkonstruktivism och diskursbegreppet. Socialkonstruktivismen är central för förståelsen av de resonemang socialsekreterarna för, då teorin bl.a. ifrågasätter varför resonemangen och föreställningarna ser ut som de gör och hur de uppkommer. Detta hänger ihop med diskursbegreppet, då man i en analys utifrån diskurs förskjuter det traditionella sättet att se på verkligheten - hur den är- till att fråga sig hur den skapas (Börjesson 2003). I analysen utgår jag från diskursbegreppet i en vidgad betydelse, där man bl.a. frågar sig hur texten produceras och hur den relateras till andra diskurser (Bergström och Boréus 2005).

För att kunna skapa kategorier ur de framväxande mönstren, använde jag de teoretiska perspektiven och studiens syfte som vägledare. I de mönster som växte fram syntes olika teman och till dessa teman fann jag en rad underkategorier. Slutligen förde jag samman mina teman och underkategorier till två huvudteman, vilka jag har kategoriserat mitt insamlade material under. Denna analysmetod kallas för meningskategorisering (Kvale 1997). De två huvudtemana bygger på socialsekreterarnas föreställningar om olika fenomen inom området anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa samt barns behov. Att använda sig av samlande teman är enligt Larsson (2005) är en viktig vägledande princip. Han skriver att det i analysen är av vikt att fokusera på de för studien specifika frågeområden eller teman som

kan knytas till undersökningens syfte och frågeställningar. Genom bearbetningen av materialet påbörjade jag analysen eftersom vissa aspekter lyftes fram och andra lyftes bort (Wibeck 2000, Kvale 1997).

5:6 Etiska frågor

Vid första kontakten med de två socialkontoren pratade jag med enhetscheferna. Jag beskrev studien och dess syfte och frågade om de var intresserade av att vara med. Senare träffade jag socialsekreterarna på en gruppträff. Jag informerade om studiens syfte och vad det innebär att delta och lämnade också ut ett informationsbrev (bilaga 3). Vid konstruktionen av brevet har Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer och huvudkrav funnits i bakgrunden hela tiden för att på bästa möjliga sätt undvika etiska fallgropar. De fyra huvudkraven är följande; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990).

I planeringsfasen av en studie måste man få undersökningspersonernas samtycke till att delta i undersökningen samt säkra konfidentialitet (Kvale 1997). Konfidentialitet inom forskning betyder att privata uppgifter som identifierar respondenterna inte kommer redovisas (Kvale 1997, Svenning 1996). Wibeck (2000) menar att det är svårt att utlova fullständig anonymitet, men att konfidentialitet kan uppnås. Sätt att göra detta på är bl.a. att insamlad information skyddas och att namn och andra uppgifter som kan möjliggöra att en person identifieras byts ut i transkriptionen (Wibeck 2000). Jag var tydlig med att på informationsträffen berätta att det är frivilligt att delta i studien. Vid första intervjun betonade jag ytterligare en gång frivilligheten och därigenom har jag tagit emot undersökningspersonernas samtycke till att delta. För att uppnå konfidentialitet har jag i transkriptionen ersatt socialkontorens namn med "A" och "B" och personernas namn med "person a1, person b1" o.s.v. Efter transkriptionen av intervjuerna har ljudspåren raderats och de utskrivna intervjuerna har förvarats på mitt privata usb-minne.

Som deltagare i en fokusgrupp får man komma till tals på villkor som i hög grad är ens egna, då det i en gruppdiskussion är lättare att avstå från att uttala sig om man närmar sig ett ämne som är känsligt (Wibeck 2000). Detta tror jag kan göra att man undviker att intervjudeltagarna känner sig kränkta eller tvingade att svara på vissa frågor, vilket enligt mig är en viktig etisk aspekt.

5:7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Begreppet reliabilitet betecknar en undersöknings tillförlitlighet och pålitlighet (Elofsson 2005, Lilja 2005). I en kvalitativ studie kan man uppnå hög reliabilitet genom att visa hur man gått tillväga i sin datainsamling samt beskriva hur man gjort sin analys (Kvale 1997, Denscombe 2004). Man bör i undersökningen också reflektera över saker som kan ha påverkat resultaten, som t.ex. intervjuareffekter

(Svenning 1996). Definitionen på intervjuareffekt är enligt Svenning (1996:114) ”att intervjuaren själv, genom sin närvaro, påverkar svaren”. Kvale (1997) skriver om intervjuarens reliabilitet, d.v.s. om och hur respondenternas svar påverkas av vem som gör intervjun. Det kan diskuteras om intervjuareffekten i en fokusgruppintervju kan vara mindre än i en individuell intervju, då gruppen är större och intervjuaren inte får samma övertag och därmed makt i situationen. Vid konstruktionen av intervjufrågorna har jag strävat efter att ställa frågorna på ett sådant sätt att mina egna tankar kring ämnet inte lyst igenom. Detta har jag gjort för att undvika att mina föreställningar blir en grund som socialsekreterarna utgår från i diskussionerna.

En farhåga inför första mötet med respektive fokusgrupp var att det skulle vara svårt att få till stånd en diskussion. Det visade sig dock att socialsekreterarna hade lätt för att uttrycka sina tankar och åsikter, och det blev diskussion. Jag uppfattade diskussionen som fri, och jag tror inte att min närvaro påverkade gruppen på ett negativt sätt. Jag tror dock att man alltid ska ta med i beräkningen att det finns en risk att respondenterna svarar så som de tror att intervjuaren vill. Min närvaro påverkade givetvis gruppen genom att jag lade fram teman och frågor till diskussionen, men min uppfattning är att en liknande diskussion kunde ha uppstått bland socialsekreterarna på ett gruppmöte eller liknande. En av intervjudeltagarna lyfte detta och sade att de i arbetet borde ha mer tid att sitta och prata med varandra och diskutera kring sådana här viktiga frågor på det här viset. Det faktum att de i gruppen var 4-7 stycken deltagare och att jag som intervjuare bara var en person, tror jag minskade effekten av mig som intervjuare. I grupp A var de vid andra intervjun endast tre socialsekreterare, vilket medförde att jag som moderator tog större plats än under första intervjun. Jag uppfattade att jag fick styra diskussionen mer. Även i grupp B var socialsekreterarna färre till antalet på den andra intervjun, men de var fortfarande så många att jag uppfattade att jag som moderator inte tog så stor plats. Jag var moderator på alla fyra intervjuerna och detta gör att reliabiliteten ökar (Wibeck 2000).

För att öka tillförlitligheten i undersökningen spelade jag in intervjuerna. Efter första intervjun lyssnade jag igenom intervjun och skrev ner nya frågor som dök upp. Detta var viktigt för att jag skulle hitta intressanta infallsvinklar att gå vidare med på intervju nummer två. Vissa följdfrågor jag velat ställa kom upp, t.ex. om det fanns fler faktorer än ålder, nätverkets stöd och barnet självt som kan påverka om ett barn far illa eller inte. Nya teman som kom upp efter första intervjun var t.ex. vad som kan göra att en anmälan får mer tyngd, hur mycket socialsekreterarna själva tänker kring vem som anmäler när det kommer in en anonym anmälan, samt vem som har makt att definiera när ett barn far illa.

Validitet innebär att man mäter det man tänkt mäta (Elofsson 2005, Lilja 2005). Denscombe (2004) menar att validitet handlar om precisionen i de frågor som ställs, de data som samlas in och de förklaringar som presenteras. Jag testade intervjuguiden innan den riktiga intervjun genomfördes, och det tror jag bidrog till att höja validiteten genom att jag i testet skulle kunna ha fått reda på om någon fråga kunde missuppfattas eller om någon fråga var otydlig. Under intervjun försökte jag tolka det som sades och upprepa och fråga om det var så intervjupersonen menade. Jag försökte också ställa följdfrågor för att kontrollera att jag uppfattat rätt. Kvale (1997) menar att detta kan höja validiteten i en undersökning.

En fara för trovärdigheten i en fokusgruppstudie kan vara om deltagarna inte säger vad de tänker på grund av gruppsytryck eller om de överdriver för att övertyga andra deltagare om en viss åsikt (Wibeck 2000). Wibeck menar vidare att det också kan vara så att man endast säger det som anses socialt accepterat och utelämnar information som inte är önskvärd. Detta är något jag inte kan vara säker på om det inträffat på mina intervjuer. Att socialsekreterarna känner varandra sedan innan tänker jag i det här fallet både kan vara positivt och negativt. Det kan vara negativt om socialsekreterarna pratar utifrån en fast roll man har fått i arbetsgruppen. Det kan vara positivt om de känner att de kan säga vad de tycker tack vare att en relation till de andra deltagarna redan är uppbyggd.

Främmande miljö kan vara ytterligare ett hot mot validiteten (Wibeck 2000). I undersökningen valde jag att vara i ett samtalsrum på respektive socialtjänst, vilket är väl kända miljöer för alla deltagare. Tanken bakom detta var att jag tror att det är lättare att prata fritt om socialsekreterarna känner sig bekväma med den miljö de befinner sig i. Även faktorer som moderatorns kön och ålder kan påverka validiteten, detta kallas interaktionseffekten (Denscombe 2004, Wibeck 2000). Alla respondenter var kvinnor. Kanske skulle intervjuerna ha sett annorlunda ut om det i gruppen hade funnits en eller flera män, eller om jag varit man, men detta är omöjligt att veta. Något som kan ha påverkat situationen är min, i förhållande till de flesta respondenterna, låga ålder. Vid intervjutillfällena uppfattade jag dock inte att detta var något som hade påverkan varken av positiv eller av negativ art.

En kvalitativ undersökning är enligt Svenning (1996) mer exemplifierande än generaliserande. Fokusgruppundersökningar kan dock användas för att försöka säga något om underliggande värderingar och attityder (Wibeck 2000). Utifrån min studie är det inte möjligt att uttala sig om hur hela populationen, d.v.s. alla socialsekreterare, resonerar kring anonyma anmälningar om barn som far illa. Undersökningen säger endast något om de socialsekreterares åsikter som ingår i studien.

6 Teoretisk utgångspunkt

6:1 Socialkonstruktivism

6:1:1 Vad är socialkonstruktivism?

Socialkonstruktivism är ett vitt begrepp inom vilket många olika perspektiv inryms, allt från samhällspoetiska berättelser till diskursanalytiska angreppssätt (Barlebo-Wennerberg 2000).

Teoribildningen inom socialkonstruktivismen kan ses som ett försök att inom samhällsvetenskaperna bryta med det naturvetenskapliga synsättet som tidigare varit det dominerande, och uppmärksamma att vårt sätt att tala om saker styr vårt sätt att se på dem (Barlebo-Wennerberg 2000, Payne 2002).

Socialkonstruktivismen är en kritisk kraft som inte tar det direkta eller omedelbara för givet (Barlebo-Wennerberg 2000).

Själva termen socialkonstruktivism visar att det handlar om att det sociala skapas genom en konstruktionsprocess. De sociala aspekterna av kunskap och det inflytande som kulturella, historiska, politiska och ekonomiska omständigheterna har på hur vi tolkar vår verklighet, betonas. Utifrån de tolkningar vi gör av verkligheten handlar vi på ett visst sätt, och detta förstärker det rådande samhället (Payne 2002).

Socialkonstruktivismen försöker avslöja vad som ligger bakom de företeelser och fenomen som vi ser. En social ordning är inte något som bara finns, utan den är skapad och skapas ständigt på nytt igen (Barlebo-Wennerberg 2000). Den mest grundläggande principen inom den socialkonstruktivistiska teoribildningen är:

”Att inte acceptera sociala företeelsers ’naturlighet’, att de alltid varit sådana, att de inte kan vara annorlunda och att de inte skulle vara av människan skapade storheter” (Barlebo-Wennerberg 2000:62).

6:1:2 Social konstruktion

Det finns tre mycket olikartade beskrivningar av termen konstruktion. Den första innebär att något skapas genom att vi med hjälp av språket gör skillnader och formulerar olika uppdelningar. Enligt den andra beskrivningen görs en konstruktion genom att man mentalt tillfogar något. Den tredje uppfattningen innebär att något skapas genom fysiskt arbete, t.ex. konstruktionen av konkreta teknologier. I dessa tre beskrivningar är det tal om mer eller mindre medvetna konstruktioner (Barlebo-Wennerberg 2000).

Barlebo-Wennerberg (2000) menar att handlingar inte är naturbestämda, utan socialt konstruerade. Han ifrågasätter föreställningen om att verkligheten kan beskrivas med hjälp av en samling objektiva fakta. Enligt socialkonstruktivismen är vår upplevelse av omvärlden socialt konstruerad i den bemärkelsen att det är sociala processer som gör att vi kan se det vi ser (Barlebo-Wennerberg 2000, Payne 2002). Det verkar som om vi i förväg vet något som bidrar till att strukturera upp vår upplevelse av omgivningen, det vill säga, att vi då vi ser en stol redan vet vad en stol är. Om vi inte visste detta skulle vi inte se en stol (Barlebo-Wennerberg 2000). När vi ser ett fenomen som någonting har vi redan använt vår tolkande förmåga - vi har skapat ett meningsfullt sammanhang som bygger på erfarenhet, språkets tvingande strukturer och som styrts av de diskursiva förhållanden som råder (Börjesson 2003). Varifrån får vi denna kunskap?

6:1:3 Socialkonstruktivism och kunskap

Socialkonstruktivismen försöker svara på frågan hur den sociala kontexten påverkar vår kunskap. En utgångspunkt är att den kunskap vi har bl.a. kommer från det språk vi tillägnar oss under uppväxten. Att vi kan utvecklas till en tänkande varelse förutsätter att vi lärt oss ett språk som redan på förhand strukturerar verkligheten för oss. Inom socialkonstruktivismen är språket en social storhet, d.v.s. att det är något vi människor skapar tillsammans. Den socialkonstruktivistiska synen på språket och dess struktur är kritisk till den naiva språkuppfattningen - att det finns en av Gud given koppling mellan orden i språket och de ting som orden refererar till i verkligheten. Socialkonstruktivismen tror alltså inte på föreställningen om språkets naturlighet, utan riktar istället sitt fokus på att ordens betydelse har kommit till i efterhand genom människans bruk av språket. Genom språket konstruerar vi kategorier och skapar ordning mellan dem. En andra utgångspunkt för hur den sociala kontexten påverkar vår kunskap är att vår kunskap påverkas av den tidsanda som råder i ett samhälle vid en viss tidpunkt (Barlebo-Wennerberg 2000).

Den traditionella kunskapsteorin använder endast sociala och subjektiva faktorer då man vill förklara fel och brister i tänkandet. Anhängare till den traditionella kunskapsteorin menar att det sanna förklarar sig självt på grund av att det är sant. Bara när man anser att vetandet är falskt får det sociala en plats i förklaringen. Socialkonstruktivismen frågar istället hur kunskapen tillkommit eller producerats. Detta frågar man både när det gäller falsk och sann kunskap (Barlebo-Wennerberg 2000).

Barlebo-Wennerberg (2000) menar att vi människor gärna vill att olika skeenden ska hänga ihop med varandra. När vi lyssnar på eller ser något som är taget ur sitt sammanhang, letar vi ändå efter en

meningsfull helhet. Det finns en föreställning om en naturlig ordning och denna strukturerar omedvetet vår kunskap genom att erbjuda en kunskapsmässig referensram i vårt medvetande. Förutom detta påverkar även känslor, grupptryck, prestationsnormer med mera till att styra och forma vår kunskap. När vi till exempel är glada ser vi världen i ett annat skimmer än om vi vore sorgsna. Denna referensram bidrar till att ge oss en kontext (Barlebo-Wennerberg 2000).

6:1:4 Berger och Luckmanns tresidiga modell

Berger och Luckmanns helhetsteori om det sociala är en av de teorier som strävar efter att förklara hur det sociala är uppbyggt och hur det kontinuerligt återskapas. Berger och Luckmanns modell kombinerar många olika traditioner. Berger och Luckmann skiljer sig från den äldre kunskapsociologin genom att de inte bara intresserar sig för teoretisk kunskap, utan även för vardagskunskapen. Teorins grundvalar är följande tre påståenden:

- 1) Samhället är en mänsklig produkt.
- 2) Samhället utgör en objektiv verklighet.
- 3) Människan är en social produkt

Tre centrala begrepp kopplar samman dessa påståenden: *externalisering*, *objektivering* och *internalisering*.

Berger och Luckmann hävdar att verkligheten utgör den kunskap som styr vårt beteende. Vi har alla olika uppfattning om denna verklighet. Genom att vi via sociala processer som organiserar kunskap, delar med oss av vår kunskap kan vi komma fram till gemensamma bilder av verkligheten (Barlebo-Wennerberg 2000).

Sambandet i teorin går ut på att människan av naturen har en benägenhet att utforma vanor. Dessa vanor blir efter hand *externaliserade*, vilket innebär att de sprids till andra människor som inte varit med och utformat dem. I och med detta uppstår institutioner som sträcker sig längre ut i samhället än två människors vanor. Samhället består utav ett stort antal sådana institutioner. Människornas vanor bidrar samtidigt till att reproducera den rådande normen. Detta brukar ske utan någon självreflexiv medvetenhet om dessa sociala och psykologiska processer. När institutionerna sprider sig till människor som inte varit med och skapat dem, blir det nödvändigt med legitimering. Legitimering behöver förklara institutionens sociala ordning på ett sätt så att den ter sig meningsfull. Om den inte gör det, finns det risk för att människor kommer att ifrågasätta institutionernas berättigande. När människor föds in i samhället är

institutionerna redan givna. Den nyföddes värld är fylld av institutioner som redan finns. Det har därmed ägt rum en *objektivering*, då de sociala institutionerna framstår som något man inte kan få bort med hjälp av viljan. Den sociala verkligheten är dock inte något som bara finns där ute, den finns också i vårt inre. När barn växer upp lär de sig saker om den sociala verkligheten. Barnen lär in, *internaliserar* den sociala världens institutioner och blir genom denna process sociala varelser. Detta sker både genom primärsocialisation som äger rum under uppväxten, och sekundärsocialisation som äger rum i skola och arbetsliv (Barlebo-Wennerberg 2000).

6:2 Diskursbegreppet

6:2:1 Vad är en diskurs?

Det råder idag ingen enighet kring vad diskurser är eller hur man analyserar dem. Olika positioner ger sina förslag och försöker erövra begreppet (Winther Jörgensen och Philips 2000). Bergström och Boréus (2005) presenterar diskursbegreppet med hjälp av distinktionerna snäv och vid. Diskurs i snäv bemärkelse ges betydelsen ”ett sammanhängande sjok av skrivet eller talat språk”, d.v.s. att det enbart handlar om själva språkanvändningen och texten kopplas inte till det sammanhang den ingår i (Bergström och Boréus 2005:307). En vidare definition av begreppet är när forskaren ser på hur texter produceras och distribueras, hur konsumtionen av text ser ut samt att det relateras till något yttre och bredare, t.ex. andra diskursiva praktiker. Här innefattas mer av den sociala praktiken än bara det som rör sådant som skrivs eller sägs (Bergström och Boréus 2005).

Winther Jörgensen och Philips (2000) använder sig av den senast nämnda begreppsförklaringen av diskursbegreppet. En definition på diskurs är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Winther Jörgensen och Philips 2000:7). Diskurser representerar eller föreställer verkligheten och inom en diskurs bestäms gränser för vad som anses kulturellt och socialt accepterat och möjligt inom ett givet område. Varje diskurs bär med sig ett tänkt innehåll, ofta en viss kvalitetsnivå och visar bl.a. på vad som är sant, trovärdigt och förnuftigt, och vem som har makten att definiera detta (Börjesson 2003, Payne 2002). En rådande diskurs är en utbredd kollektiv föreställning och en social överenskommelse som bygger på traditioner och olika sorts särskiljanden gentemot andra genrer. Diskurs som kategori står ofta i motsatsförhållande till en annan diskurs (Börjesson 2003, Bekkengen 2002). En händelse kan tillskrivas mening utifrån många olika perspektiv och diskurser, och de olika diskurserna pekar ut olika handlingar som relevanta och möjliga i situationen. I och med detta får den diskursiva förståelsen sociala konsekvenser (Winther Jörgensen och Philips 2000).

6:2:2 Diskursers gränser

De berättelser som berättas är givna av den aktuella diskursen. Ingen diskurs är en sluten enhet, diskursen omformas ständigt i kontakten med andra diskurser. En diskurs kan inte etablera sig totalt, den befinner sig alltid i konflikt med andra diskurser som definierar verkligheten annorlunda (Winther Jörgensen och Philips 2000). Diskurser får sin mening först i kontexten, genom att söka tänkbara konkurrerande diskurser. Bestämda diskurser kan vid vissa historiska tidpunkter stå oemotsagda och tyckas självklara, men de är aldrig mer etablerade än att de återigen kan bli föremål för nya artikuleringar. De gränser som

finns för vad som går att säga och inte, kan ge oss förståelse för kärnan i diskursen och dess yttre gränser som endast syns när någon gått över dem (Börjesson 2003).

Summan av de diskurser som används inom en social institution kallas diskursordning (Winther Jörgensen och Philips 2000). ”Diskursordningen betecknar alltså olika diskurser som delvis täcker samma terräng, som de kämpar om att ge innehåll åt var och en på sitt sätt” (Winther Jörgensen och Philips 2000:134). Författarna menar vidare att det inom en diskursordning finns olika diskursiva praktiker, genom vilka tal och skrift produceras och konsumeras/tolkas.

6:2:3 Diskurs och språk

Sociala praktiker är sätt som interagerande människor gör saker på. Det handlar om handlingsmönster, vanor och konventioner som kan vara mer eller mindre regelstyrda. Gemensamt för de diskursbegrepp som finns är att de åsyftar någon typ av social praktik som har med språkanvändning i ett speciellt sammanhang att göra (Bergström och Boréus 2005). De olika angreppssätten inom diskursbegreppet har socialkonstruktivistisk utgångspunkt (se rubrik 6:1:3 ovan) i sin syn på språket, vilken kommer från strukturalistisk och poststrukturalistisk språk teori och i sin individuppfattning som bygger på en vidareutveckling av strukturmarxismen. Strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi hävdar att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket (Winther Jörgensen och Philips 2000). Språket ses inte som ett neutralt instrument för kommunikation. Man tar avstånd från en syn som utgår från att språket representerar en given verklighet. Språket formas i en social kontext och att använda språket är en social aktivitet (Bergström och Boréus 2005). Med hjälp av språket skapar vi representationer av verkligheten, vilka endast är speglingar av en redan existerande verklighet (Winther Jörgensen och Philips 2000). Språket har också en formande sida eftersom sociala fenomen som t.ex. identiteter och relationer i så hög grad formas av och genom språket (Bergström och Boréus 2005).

7 Resultat och analys

Resultat och analys presenteras i detta avsnitt under följande rubriker; *anonym anmälan och de som anmäler* samt *diskursen om barns behov*. Under varje rubrik presenteras först resultaten, sedan analyseras detta utifrån teorier och tidigare forskning.

7:1 Anonym anmälan och de som anmäler

Händelser kan tillskrivas mening utifrån många olika perspektiv och diskurser. Ovanstående rubrik är en diskursordning, d.v.s. den gemensamma plattformen för olika diskurser som socialsekreterarna pratar kring. Ur resonemangen som socialsekreterarna för kring den anonyma anmälan, har jag urskiljt olika diskurser, d.v.s. olika sätt att tala om och förstå delar av omvärlden (Winther Jörgensen och Philips 2000, Börjesson 2003).

7:1:1 Diskursen om den anonyma anmälan

7:1:1:1 Anmälans form och innehåll

Socialsekreterarna diskuterar flera omständigheter som har med anmälans form att göra. Eftersom personen som anmält anonymt inte står för uppgifterna med sitt namn, uppstår det i mötet med den familj anmälan gäller en annorlunda situation jämfört med när anmälan har en känd avsändare. I båda fokusgrupperna framkommer att familjen är väldigt intresserade av vem som anmält och att de kommer med gissningar och förslag på vem anmälaren kan vara. Socialsekreterarna tycker att mycket av föräldrarnas tid och energi går åt till detta och fokus hamnar på att utse en syndabock istället för vad anmälan egentligen handlar om.

En anonym anmälan kan enligt en socialsekreterare väcka mycket aggressivitet hos den som blivit anmäld. Föräldern kan bli arg för att någon tvivlar på deras förmåga och vill veta vem det är som anser att man inte är tillräckligt bra förälder till sitt barn. Socialsekreterarna tror att det är svårt att hantera en anonym anmälan som förälder, då det inte är klart var eller mot vem man kan rikta sin ilska.

Socialsekreterarna anser att det i samhället finns en allmän mening om att; om någon kan säga så här om mig kan de också stå för det.

Man behöver ju bara gå till sig själv, om någon kommer och anklagar mig för något och jag inte har någon möjlighet att bemöta det. Det tar ju mycket energi och känns förstås svårt när man inte kan bemöta det, Socialsekreterare b4.

Att socialsekreterare, när det gäller en anonym anmälan, inte kan återkomma till anmälaren för kompletterande frågor eller klargöranden, anser båda grupperna är problematiskt. Socialsekreterarna berättar att de ofta direkt efter att samtalet är slut, kommer på nya frågor eller annat som de skulle ha frågat anmälaren. Att socialsekreterarna inte får klagöra de uppgifter som finns i anmälan kan leda till en osäkerhet kring uppgifternas sanningshalt.

Sen har man ju inte möjligheten att följa upp anmälan, ringa tillbaka om man har missuppfattat något eller om man inte är säker på vad de sade eller så, Socialsekreterare b1.

Vissa i fokusgrupperna säger att de har för vana att be anmälaren ringa tillbaka några dagar senare, för att de ska få en chans att komplettera med fler frågor eller klagöranden. Om anmälaren inte gör detta, är det enligt socialsekreterarna svårt att veta om de uppfattat anmälaren på rätt sätt. Något som socialsekreterarna också upplever som problematiskt med en anonym anmälan är när anmälaren först säger sitt namn och sedan kräver att få vara anonym. Socialsekreterare kan inte lova anmälaren anonymitet på det viset. I båda grupperna nämns att det har hänt att socialsekreterarna också kunnat lista ut vem anmälaren är utan att han eller hon yppat sitt namn. För att förhindra detta har socialsekreterare b6 kommit på en strategi;

Jag brukar säga direkt i samtalet att är det så att du vill vara anonym så är det viktigt att du inte säger vad du heter till mig, Socialsekreterare b6.

Socialsekreterarna säger att alla anmälningar om barn som riskerar att fara illa som kommer till dem väger tungt. En av dem säger att hon inte vet om hon kan lita på innehållet i en anonym anmälan, då personen som anmält inte är villig att stå för uppgifterna. En annan av respondenterna medger att det är en väldigt tyngd i en anmälan med känd avsändare som t.ex. kommer från skola eller förskola. I en sådan anmälan har socialsekreterarna någon att återkomma till och de som anmält sitter också inne med viss expertkunskap om barn och barns behov.

På frågan vad som är viktigt när det kommer in en anonym anmälan om barn som riskerar att fara illa, resonerar socialsekreterarna i termer av konkreta uppgifter. De säger att det är innehållet i anmälan som avgör den bedömningen som görs om en utredning ska inledas eller inte. De fokuserar innehållet i anmälan och tänker på vad anmälaren egentligen säger. Vad gäller innehållet säger socialsekreterarna att de vill ha konkreta uppgifter, något de kan ta på. De säger att de måste ha något handfast för att kunna göra något.

Att det verkligen är någonting att ta på. Att det inte bara är någonting allmänt att ett barn far illa. Det måste vara någonting konkret som vi kan gå in på. Vi måste ju ta i det alltid, men det är väldigt svårt när man inte har någon klar situation som man kan förhålla det till, Socialsekreterare a2.

Det är ju svårt för oss att gå in i någonting om vi säger, ett barn kan ju fara illa av att vara dåligt klädd eller något sådant där, men bara en sak är svårt att göra någonting åt. Det måste ju vara fler saker, som t.ex. dåligt klätt, ingen mat, problem i skolan, Socialsekreterare a3.

Något socialsekreterarna också betonar är att de behöver få in tillräckligt med information, så att de har någonting att gå på. Innehållet behöver vara adekvat och det är förstås viktigt att innehållet är sant. En svårighet som uppstår om uppgifterna i anmälan inte är konkreta menar socialsekreterarna kan vara t.ex. att det blir svårt att gå vidare med ärendet, då det kan vara svårt att bevisa att det som står i anmälan skett eller sker.

Analys

Av socialsekreterarnas resonemang kan jag utläsa att de har en föreställning om vilken form och vilket innehåll en anmälan ska ha. I denna diskurs, diskursen om anmälnans form och innehåll, är den rådande föreställningen att en anonym anmälan är svår att hantera och arbeta med, och svår att kunna göra någonting åt, om den inte är på ett visst sätt och innehåller vissa uppgifter. Av socialsekreterarnas resonemang framgår att en anmälan om barn som riskerar att fara illa helst inte ska vara anonym. Socialsekreterarna vill ha en anmälare som de kan återkomma till för att ställa följdfrågor o.s.v. Detta beskrivs bl.a. av socialsekreterare b1 som säger att det är svårt när de inte kan återkomma till anmälaren för att ställa följdfrågor eller fråga om man uppfattat anmälan rätt.

Om anmälan ändå är anonym, menar socialsekreterarna att den måste innehålla konkreta uppgifter om att ett barn far illa, om de ska kunna gå in i ärendet och göra något. Detta visar sig bland annat då socialsekreterare a2 säger att det i anmälan verkligen måste finnas någonting att ta på. Hon menar att det inte räcker med någonting allmänt utan att det krävs konkreta uppgifter för att socialtjänsten ska kunna gå in. För att de ska kunna göra något, d.v.s. öppna en utredning och undersöka förhållandena kring barnet närmare, krävs det enligt socialsekreterarna att rätt uppgifter finns i anmälan. Socialsekreterarna vill exempelvis ha specifika händelser som anmälaren kan beskriva väl. De säger att det ofta inte räcker med en sak som är dåligt, t.ex. att barnet har dåliga kläder. För att kunna gå in och göra något måste socialsekreterarna ha mer än så. Socialsekreterarna uttalar att de vill ha uppgifter som är handfasta och som de kan ta på. Socialsekreterarna verkar vara överens om denna föreställning. Det förefaller vara en utbredd föreställning bland socialsekreterarna och detta är enligt Börjesson (2003) definitionen på en rådande diskurs.

Enligt Berger och Luckmann har alla olika uppfattning om den verklighet vi lever i (Barlebo-Wennerberg 2000). Hur kommer socialsekreterarna fram till en kollektiv, rådande föreställning om hur anmälan bör se ut? Socialkonstruktivismen menar att vi genom sociala processer som organiserar kunskap, delar med oss av den kunskap vi har och genom detta kan vi komma fram till gemensamma bilder av verkligheten (Barlebo-Wennerberg 2000). Detta sker till exempel när socialsekreterare a3 säger att det inte räcker med att det bara står en sak som är dålig i anmälan. Hennes erfarenhet säger att det måste nämnas ett flertal saker i anmälan för att hon som socialsekreterare ska kunna gripa in. En socialsekreterare i samma grupp har erfarenheten att de alltid måste "ta i" anmälningarna, men att det är svårt om det inte framgår en klar situation i anmälan.

Diskursen om anmälan form och innehåll existerar och genom att socialsekreterarna själva betar sig i likhet med den rådande diskursen, bidrar de omedvetet till att reproducera den samme (Barlebo-Wennerberg 2000). Detta återfinns till exempel när socialsekreterarna talar kring att de inte kan göra någonting åt luddiga, anonyma anmälningar som endast består av antaganden och spekulationer. Det samma sker när en av respondenterna i grupp B medger att det är en väldigt tyngd i en anmälan med känd avsändare som t.ex. kommer från skola eller förskola, jämfört med den tyngd som kan tillskrivas en anonym anmälan.

Socialsekreterarna uppfattar den anonyma anmälan som komplicerad och detta beskrivs bl.a. av socialsekreterare b1 som säger att det är svårt när de inte kan återkomma till anmälaren för att ställa följdfrågor eller fråga om man uppfattat anmälan rätt. Den anonyma anmälan beskrivs också som komplicerad med avseende på hur familjen anmälan gäller reagerar på att socialsekreterarna inte vet vem som anmält. Socialsekreterarna säger att det kan väcka mycket frågor hos familjen och att föräldrarna ofta försöker gissa vem det kan vara som ligger bakom anmälningen. Socialsekreterarna nämner även att det är svårt för familjen att hantera de uppgifter som står i anmälan, när de inte har någon möjlighet att bemöta det direkt emot den som kommit med uppgifterna. En anonym anmälan kan också väcka mycket aggression hos föräldrarna som de inte vet var de ska rikta, och detta anser socialsekreterarna gör det svårt för föräldrarna. En av socialsekreterarna säger att hon inte vet om hon kan lita på innehållet i en anonym anmälan, eftersom den som anmält inte vill stå för uppgifterna med sitt namn. I och med detta menar socialsekreteraren att de inte heller kan veta om innehållet i anmälan är sant. När socialsekreterarna säger att en anonym anmälan är komplicerad, om den inte har en viss form och ett visst innehåll, har de skapat ett meningsfullt sammanhang som bl.a. bygger på erfarenheter och som styrs av de diskursiva förhållanden som råder (Börjesson 2003).

Att en anonym anmälan skildras som den gör i denna diskurs, får enligt socialkonstruktivismen sociala konsekvenser, då vårt sätt att tala om saker påverkar vårt sätt att se på dem (Barlebo-Wennerberg 2000). I båda fokusgrupperna resonerar socialsekreterarna i termer av att den anonyma anmälan är svår att arbeta med och att innehållet i anmälan inte till hundra procent är trovärdigt eftersom ingen står bakom uppgifterna med sitt namn. Jag kan utläsa att det finns tankar kring att en anmälan med tydlig avsändare ger innehållet i anmälan en större trovärdighet än när anmälan saknar detta. Att socialsekreterarna pratar kring den anonyma anmälan på detta sätt kan enligt socialkonstruktivismen leda till att uppfattningen av anmälningarna utvecklas i enlighet med resonemangen. Exempel på den syn socialsekreterarna har på anonyma anmälningar är när en av socialsekreterarna säger att det, när det gäller en anonym anmälan, blir svårt att gå vidare med ärendet, då det kan vara svårt att bevisa att det som står i anmälan skett eller sker.

7:1:2 Diskursen om anmälaren

Båda fokusgrupperna uttrycker att de upplever det positivt att människor reagerar och vågar anmäla sin oro om att ett barn far illa till socialtjänsten. I intervjuerna resonerar socialsekreterarna i fokusgrupp B kring att det inte är lätt att ringa till socialtjänsten och anmäla att ett barn far illa. I grupp A menar socialsekreterarna att anonyma anmälare är modiga som vågar göra något och inte blundar för hur det ser ut.

Det är inte vilken liten skitsak som helst, det behövs en hel del kraft och energi för att göra det faktiskt. Det är bra gjort, Socialsekreterare b4.

Socialsekreterare b4 säger vidare att man som människa alltid helst vill vara snäll. När en person gör en anmälan angående ett barn, känner personen sig inte snäll och därför blir det en inre konflikt. När han eller hon trots allt bestämmer sig för att anmäla tror socialsekreterare b4 att det kan kännas som att man gör något negativt mot de man anmäler. Detta kan leda till att människor drar sig för att anmäla sin misstanke om att ett barn far illa till socialtjänsten.

Socialsekreterarna i båda fokusgrupperna menar att det finns fler orsaker till varför människor avstår från att anmäla till socialtjänsten om att ett barn far illa. De säger att det kan finnas en rädsla för repressalier i form av hot och en rädsla för att förstöra en relation man har till någon genom att anmäla. De tror också att anmälaren kan vara rädd för att förlora kontakten med barnet i fråga om personen anmäler, då föräldrarna kan se anmälan som en misstroendeförklaring. Grupp B tror att de anonyma anmälningarna kan komma att öka på grund av att det sker så mycket otäckt i samhället idag. De tror att folk blir mer rädda för att anmäla i framtiden. Socialsekreterare b1 säger:

Man kommer inte att våga stå med sitt namn. Jag tror att det går åt en sådan tendens. Man är mer rädd idag, man är rädd för hot och för hämnd. Det finns mycket mer nu än för tio- tjugo år sedan.

I de resonemang socialsekreterarna i grupp B för, framkommer att de har en förståelse för att anmälare behöver bekräftelse på att de gjort rätt som anmält, eftersom det kan vara förknippat med svåra känslor att ta steget och anmäla. För en anmälare är möjligheten till feedback från socialsekreterarna mycket begränsad p.g.a. den sekretess socialsekreterarna har. Detta är något socialsekreterarna i grupp B ser som ett problem. Socialsekreterare b5 säger:

Det kan vara viktigt att ge anmälaren lite information om vad som händer sedan. Att vi kommer att höra av oss till dem anmälan gäller, ta upp det med chefen som beslutar om en utredning ska inledas eller inte.

Jag kan tänka mig att det ligger jättemycket ångest och oro hos en anmälare när man faktiskt inte får reda på vad som händer efteråt. Man vet ingenting, det blir som ett vakuum. Det tror jag kan vara jobbigt för många, Socialsekreterare b1.

Analys

En social konstruktion skapas enligt socialkonstruktivismen genom att vi med hjälp av språket gör skillnader och formulerar olika uppdelningar och kategorier (Barlebo-Wennerberg 2000). En kategori står ofta i motsatsförhållande till en annan kategori (Börjesson 2003, Winther Jørgensen och Philips 2000). Detta blir tydligt när socialsekreterarna talar om den modige anmälaren. Utifrån socialsekreterarnas resonemang finns det en rad orsaker till att människor som skulle vilja anmäla att ett barn far illa, avstår. Det handlar bl.a. om rädsla för repressalier, rädsla för förlorad kontakt med barnet och att anmälaren inte känner sig som en snäll människa. Den modige anmälaren är enligt socialsekreterarna någon som, trots allt det som talar för att inte göra en anmälan, ändå anmäler. I detta resonemang framkommer ett tydligt motsatsförhållande till kategorin om den fege personen. Den fege är då den person som viker sig för de orsaker vilka talar för att personer inte ska anmäla sin misstanke om att ett barn far illa.

Varje diskurs och kategori bär med sig ett tänkt innehåll. För att passa in i kategorin behöver vissa förutsättningar uppnås och krav uppfyllas. Vilka krav som behöver tillfredsställas bestäms inom gruppen (Börjesson 2003). För att komma fram till en gemensam definition av kraven, kan det enligt ett socialkonstruktivistiskt perspektiv vara så att socialsekreterarna genom sociala processer som organiserar kunskap, delar med sig av den kunskap de har och på så vis kommer fram till gemensamma bilder av verkligheten (Barlebo-Wennerberg 2000). Exempel på detta är när socialsekreterare b4 säger att det enligt hennes erfarenhet behövs en hel del kraft och energi för att en person ska orka anmäla sin oro för ett barn till socialtjänsten.

För att passa in i en kategori behöver definitionsprocesser genomgå. Om så inte sker är i detta fall den modige anmälaren någonting annat, som i sin tur är konstruerat (Börjesson 2003). Socialsekreterarna anser att personen behöver stå emot det som talar för att man inte ska påtala sin oro för ett barn, som t.ex. rädsla för repressalier, och trots detta anmäla för att passa in i kategorin om den modige anmälaren.

Kategorier är aldrig neutrala. I en kategori finns det underförstådda egenskaper som inte uttalas (Börjesson 2003). Utifrån intervjuerna tolkar jag att det finns outtalade egenskaper som knyts till den person som kallas den modige anmälaren. När socialsekreterarna pratar om den modige anmälaren framstår den personen som en människa som står för det han/hon gör. I resonemangen socialsekreterarna för, och även i resten av vårt samhälle, upplever jag att det finns något outtalat som säger att det är

hedervärt att som människa stå för det man gör. Att inte vända kappan efter vinden och vika sig för de vindar som blåser just för tillfället, utan stå på sig och säga att man står för det man sagt eller gjort. I detta uppfattar jag också ingår att personen vågar ta konsekvenser av det han eller hon tror och gör. Av socialsekreterarnas resonemang tolkar jag att den modigaste anmälaren är den person som anmäler och som står för uppgifterna, alltså inte anmäler anonymt. Om en person anmäler anonymt så är den personen trots allt ändå modigare än den som inte anmäler alls, d.v.s. den fege. I kategorin om den fege samhällsmedborgaren tolkar jag att det finns egenskaper som är raka motsatsen till den modige anmälaren. En feg person kan anses vara vek, ängslig och rädd som inte vågar anmäla.

Ytterligare något som jag kan utläsa ur socialsekreterarnas resonemang om den modige anmälaren är, att en modig anmälare anses ha barnets bästa för ögonen. Den modige anmälaren sätter barnets bästa i främsta rummet och i detta ingår att anmälaren sätter sig själv lägre och tänker på barnet framför sig själv. Detta kan kopplas till begreppet barnperspektiv, vilket enligt Andersson (1995) och Peterson (2003) innebär att en vuxen har ett förhållningssätt som sätter barnet främst.

7:2 Diskursen om barns behov

I frågeguiden utformades bl.a. teman som handlar om barns behov och när barn far illa. Temana tog även upp om det finns faktorer som kan påverka vad ett barn behöver och när ett barn far illa.

I socialsekreterarnas resonemang finns en föreställning om att det existerar universella behov som är lika för alla barn, oavsett var i världen barnet lever. Socialsekreterarna pratar om ett basbehov som är lika för alla barn. I detta basbehov ingår basal omvårdnad, mat, boende, kläder och skydd. För att barn ska utvecklas på ett tillfredsställande sätt behöver det också finnas en basal känslomässig närhet, vilken vissa av socialsekreterarna benämner som anknytning mellan barn och förälder. Socialsekreterarna anser att barn kan fara illa emotionellt om det inte blir mött av sin förälder genom denna känslomässiga närhet i vilken det även ingår beröring och omfamning. Grupp A menar att barn behöver föräldrar som sätter gränser. Det är inte bra för ett barn om föräldrarna alltid är ”snälla”, barn behöver gränssättning för att må bra. Ett barn behöver också föräldrar som ser vad barnet behöver. Socialsekreterarna tycker att ett grundläggande behov för alla barn är att bli behandlad på ett bra sätt och inte bli kränkt.

Enligt socialsekreterarna behöver ett barn bekräftelse. En av dem säger att bekräftelse är det viktigaste som finns för att ett barn ska kunna växa, och att det absolut är ett basalt behov för alla barn. Hon menar att det i ordet bekräftelse ingår att bli sedd, hörd och känna att man är behövd. Generellt menar socialsekreterarna att det är viktigt för alla barn att bli sedd av någon i omgivningen. Det har inte så stor betydelse om det är läraren, föräldern eller någon i läkten, så länge barnet blir sett av någon. En socialsekreterare säger att barnet kan behöva bli sett av olika personer i olika åldrar. Som jätteliten är mamma och pappa de viktigaste, men i tonåren blir kompisarna väldigt viktiga. Barnet behöver bli sett för att bli stark i sig själv, menar socialsekreterarna. Socialsekreterare a4 påpekar att det beror på hur barnet blir sett om det är bra eller inte.

Sedan beror det ju på om det är prestationsbundet också. Hur man blir sedd liksom. Om man bara blir sedd när man gör något dåligt. Socialsekreterare a4.

När socialsekreterarna i grupp B diskuterar kring vad barn behöver, nämner en av gruppmedlemmarna Maslow´s behovstrappa. Hon säger att det enligt den teorin finns olika nivåer av vad människor behöver. När de basala behoven på ett trappsteg är uppfyllda kan man klättra till nästa trappsteg. Socialsekreterarna menar att grunden räcker för att barnet ska överleva, men att det inte är vad som är det bästa för ett barn. Socialsekreterare b5 säger;

Om man skulle sammanfatta någonting som är barns bästa, tänker jag att det måste vara att man är älskad och att man känner sig älskad för den man är. Och att man får vara den man är och att föräldern ser vilken person jag har i mitt barn.

Det finns enligt socialsekreterarna en rad situationer där barn generellt riskerar att fara illa. Exempel på en sådan situation som socialsekreterarna tar upp är när det finns något slags missbruk i familjen.

Socialsekreterarna menar att barn far illa av att ha föräldrar som sätter sina egna behov framför barnens, vilket kan ske i dessa familjer, då drogen i vissa stunder kan vara det allra viktigaste för den som missbrukar. En grupp socialsekreterarna anser är utsatt, är barn till föräldrar med psykisk sjukdom. Även när barnet blir utsatt för sexuella övergrepp eller fysisk- eller psykisk misshandel, anser socialsekreterarna att det far illa. De nämner även att barn som är utsatta för mobbning och barn vars föräldrar inte kan kommunicera utan att prata illa om varandra, far illa.

Som kontrast till föreställningen om att det går att säga generellt vad barn behöver och när de far illa, presenteras i intervjuerna tankar kring att detta beror på. Socialsekreterarna säger att vad ett barn behöver och när barnet far illa beror på barnet självt, omgivningen och sammanhanget.

När det gäller barnet självt, menar socialsekreterarna att barnets egen förmåga har betydelse för vad barnet har behov utav. Barnets egen förmåga handlar enligt socialsekreterarna om huruvida barnet har en inre styrka och en självkänsla eller inte. Om barnet i sig självt är starkt kan det klara sig bättre än ett barn som är svagare. Socialsekreterarna diskuterar kring att barn är olika sköra, och det har också betydelse när ett barns behov bedöms. Om ett barn är starkt i sig själv kan det också klara av större påfrestningar utan att fara illa på samma vis som ett svagare barn kan göra. De betonar att alla barn är olika och att inget generellt kan sägas om deras behov och när de far illa. Socialsekreterarna pratar också kring att barnets ålder har betydelse för om barnet far illa och vilka behov det har. Ett äldre barn har inte samma behov som ett spädbarn, och ett yngre barn kan fara illa av saker som en tolvåring klara att hantera. Två barn som är lika gamla kan ha helt olika behov och reagera på olika sätt på samma situation. I detta menar gruppdeltagarna att barnets mognad bör vägas in.

Socialsekreterare b4 säger att hon tror att det är viktigt att lyssna på barnet självt i större utsträckning för att ta reda på vad barnet behöver. Socialsekreterarna i grupp A tycker att det är svårt att prata med barn, då socialsekreteraren är inne i familjen så kort period och inte hinner bygga upp en relation till barnet. Att prata med barn är något de anser att de brottas med och behöver bli bättre på.

Socialsekreterarna säger också att faktorer runt omkring påverkar vad barnet behöver. Samma insats kan vara rätt för ett barn och fel för ett annat, beroende på vilket sammanhang och vilken omgivning barnet lever i. Grupp A diskuterar kring att även om det inte är så bra hos föräldrarna, kan det finnas ett stabilt nätverk runt barnet som ger barnet det som behövs. Det kan också vara så att barnet tack vare sitt nätverk bemästrar situationer som det annars inte klara av.

Man kan inte heller gå på tidigare erfarenheter att såhär gjorde vi med det här barnet. Alla är olika, olika individer och har olika förutsättningar i olika sammanhang, Socialsekreterare b5.

Socialsekreterarna i grupp B säger att något som kan påverka ens egen syn på vad barn behöver, är de erfarenheter, värderingar och den bakgrund man har med sig. Bagaget man bär på kan handla såväl om utbildning och arbetslivserfarenhet, som fördomar och förutfattade meningar. Socialsekreterarna i grupp A säger att var och en har en egen bild med sig angående vad som är godtagbart vad gäller exempelvis barns miljö, och den bilden beror bl.a. på ens egen uppväxt.

Analys

Andersson och Hollander (1996) ställer i sitt kapitel om barns rätt och barns bästa frågan, om det finns behov som är universella och grundläggande, eller om behov är sociala konstruktioner som är kulturellt bestämda? Ur socialsekreterarnas resonemang kan man utläsa både och. Å ena sidan diskuterar de kring behov som de anser är universella, å andra sidan menar de att det bl.a. beror på omgivningen och sammanhanget, vilka är en stor del av den kultur vi lever i.

Socialsekreterarna har en syn på barns behov som innebär att vissa behov är universella. De pratar om grundläggande omvårdnad, mat, boende, kläder, skydd samt känslomässig närhet. De menar också att barn behöver föräldrar som har förmåga att bl.a. kunna sätta gränser för barnet, och se barnet och vad det behöver. Enligt socialkonstruktivismen har socialsekreterarna redan här använt sin tolkande förmåga, då de ser ett fenomen som någonting, d.v.s. de ser vissa behov som universella (Börjesson 2003).

I SoL 3 kap. 5 § sägs att barnets inställning så långt som möjligt ska klargöras när det handlar om åtgärder som rör barn. Vissa av socialsekreterarna anser att de oftare borde prata med barn och att de borde bli bättre på den konst som det är att samtala med ett barn. Ett problem de ser med att prata med barn är att det är svårt att bli insläppt hos barnet när man inte har byggt upp en relation till varandra.

Socialsekreterare b4 säger att hon tror att socialsekreterare behöver lyssna på barnet för att ta reda på vad det behöver. Detta överensstämmer med begreppet det subjektiva perspektivet, vilket innebär att barnet ska tillfrågas för att ta reda på vad som är bäst för barnet (Schiratzki 2003). Vad socialsekreterarna säger stämmer även överens med tidigare forskning som gjorts kring hur viktigt det är att barnet självt ges möjlighet att själv komma till tals för att barnets bästa ska kunna klarläggas (Andersson och Hollander 1996).

Att socialsekreterarna ser vissa behov som basala och universella, och att de ser vissa generella situationer och omständigheter som gör att barn far illa, kan enligt ett socialkonstruktivistiskt perspektiv förklaras med att de på grundval av bl.a. sina tidigare erfarenheter och den uppfattning som är rådande i vårt samhälle, har skapat ett meningsfullt sammanhang (Börjesson 2003). Sammanhanget som skapats beror även på det politiska och kulturella klimatet, då ett socialkontor finns i ett politiskt, kulturellt och socialt sammanhang som påverkar hur det och de socialsekreterare som arbetar där fungerar (Payne 2002). Detta kan kopplas till att socialsekreterarna säger att det bagage de själva har med sig kan påverka vad de anser att barn behöver och när barn far illa. De menar att de i sin uppväxt fått med sig en syn på vad som är godtagbart. Socialsekreterarna säger även att utbildning och arbetslivserfarenhet har betydelse för den definition de själva har av vad barn behöver och när barn far illa. Utifrån det sammanhang socialsekreterarna skapat, har de tolkat vissa behov som basala och universella (Börjesson 2003). Enligt socialkonstruktivistiskt perspektiv skapas denna rådande föreställning om barns universella behov och när barn far illa genom att människors vanor sprids och internaliseras av andra människor som inte varit med och skapat vanorna. Genom denna process har socialsekreterarna uppnått en gemensam bild av verkligheten (Barlebo-Wennerberg 2000).

Enligt socialkonstruktivismen handlar vi människor på ett visst sätt utifrån de tolkningar vi gör av verkligheten. Vårt handlande förstärker i sin tur det rådande samhället. Denna process kallas för påverkansspiral (Payne 2002). Detta kan kopplas till att en av socialsekreterarna tycker att bekräftelse är det viktigaste som finns för barn. Hon säger att bekräftelse absolut är ett basalt behov för alla barn. Hon menar att det i ordet bekräftelse ingår att bli sedd, hörd och känna att man är behövd. Socialsekreterarens åsikt resulterar enligt socialkonstruktivismen i att hon handlar utefter sin tolkning av verkligheten och bedömer att det är viktigt för alla barn är att bli bekräftad och därigenom förstärker det rådande klimatet som säger att det finns behov som är universella för alla barn.

Socialsekreterarnas resonemang kring att barnet självt, omgivningen och sammanhanget påverkar vad barnet behöver och när barnet far illa, handlar om att barnets kontext har betydelse. Det kan kopplas till

att uttrycket vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha har föreslagits ersätta barns behov (Andersson och Hollander 1996). Min tolkning är att vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha, enligt förespråkarna tar större hänsyn till sammanhanget runt omkring barnet, än synsättet att vissa behov är grundläggande för alla.

I socialsekreterarnas resonemang kring omgivningens och sammanhangets betydelse för vad barn behöver och när barn far illa har föräldrarna en central roll. Socialsekreterarna nämner exempelvis vissa förmågor som föräldrar bör ha för att ett barn ska må bra. När de diskuterar kring när ett barn far illa, har föräldrarna en central roll på så vis att deras beteende påverkar hur barnet har det.

Det som framkommer i socialsekreterarnas resonemang kan kopplas till flera av Killéns (2003) föräldrafunktioner. Socialsekreterarna menar att ett barn behöver en förälder som sätter barnets behov framför sina egna. De sätter detta i samband med familjer där det finns ett missbruk, då behovet av drogen för en missbrukare kan bli viktigare än allt annat. Detta kan kopplas till Killéns sjätte föräldrafunktion som handlar om förälderns förmåga att prioritera barnets grundläggande behov framför de egna behoven. Socialsekreterarna säger att barn behöver känslomässig närhet till sin förälder och det hänger samman med en förälders förmåga till empati med sitt barn, att kunna leva sig in i barnets situation. Det kan exempelvis handla om att förstå hur det känns för barnet om det är ledset och behöver tröst eller om barnet är glatt och vill ha någon att glädjas med. Något socialsekreterarna också nämner som en viktig del, är att barn behöver bli sedda. Jag tolkar barnets behov av att bli sett till en förälders förmåga att engagera sig positivt i samspelet med barnet. Genom att en förälder engagerar sig positivt i samspelet med barnet tänker jag att barnet får någonting tillbaka. När en förälder är engagerad visar det ett intresse för barnet vilket i förlängningen kan leda till att barnet känner att jag är sedd, jag är intressant, jag får uppmärksamhet, jag betyder något, jag är någon.

Socialsekreterarna anser att barn far illa när de utsätts för fysisk eller psykisk misshandel eller andra övergrepp och kränkningar. De tycker att barn far illa när det i hemmet finns en missbruksproblematik eller när föräldern har en psykisk sjukdom. Ett barn far också illa av om dess behov åsidosätts. Även när föräldrar har svårt att kommunicera med varandra utan att det blir en negativ effekt utav det, anser de att barnet far illa. Socialstyrelsen (2006) skriver att det finns två huvudkategorier av barn som riskerar att fara illa; de som riskerar att fara illa p.g.a. förhållandet i hemmet och de som riskerar att fara illa p.g.a. sitt eget beteende. Socialsekreterarna nämner ingen orsak till att barn far illa som har med barnets eget beteende att göra. En orsak till detta kan vara att socialsekreterarna i den ena fokusgruppen endast arbetar med barn 0-12 år och där är min erfarenhet att det sällan är barnets eget beteende som gör att de far illa. Jag tror även att socialsekreterarna i den andra gruppen främst tänkte på barn i lägre åldrar när jag ställde

frågor kring barn som far illa och barns behov. De situationer socialsekreterarna beskriver som har med miljön att göra, finns alla återgivna i Socialstyrelsens material om barn som far illa (2007).

Björn Wrangsjö har i sin bok "*Barn som märks*" (1998), kommit fram till psykologiska behov som ses som en grundnivå för barns fysiska och psykiska utveckling. Socialsekreterarna pratar om att det behöver finnas en känslomässig närhet mellan barn och förälder. Detta hör samman med vad Wrangsjö (1998) skriver om att ett barn behöver knyta an till sina vårdare. Wrangsjö skriver att barn behöver en trygg bas, vilket innebär en tillitsfull relation till en vuxen person som under lång tid ger tröst, stöd och trygghet. Även detta hänger samman med socialsekreterarnas resonemang om en känslomässig närhet mellan barn och förälder. Något som socialsekreterarna lyfter är barns behov av gränssättning och Wrangsjö (1998) menar att barn behöver få struktur och tydliga gränser för sitt beteende.

Det återfinns en kluvenhet kring frågan om behov och när barn far illa kan sägas vara något universellt, eller om det beror på i socialsekreterarnas resonemang. Å ena sidan diskuterar socialsekreterarna kring universella basbehov, vilket också får stöd i viss litteratur (Wrangsjö 1998, Killén 2003, Andersson och Hollander 1996, Socialstyrelsen 2007). Å andra sidan menar socialsekreterarna att barns behov och när ett barn far illa beror på barnet självt, sammanhanget eller omgivningen och detta finner också stöd i vad som tidigare skrivits om barns behov och när barn far illa (Socialstyrelsen 2007, Socialstyrelsen 2006, Socialstyrelsen 2002, Andersson och Hollander 1996).

8 Sammanfattande diskussion

Detta har varit en uppsats som syftat till att undersöka socialsekreterares resonemang om barns behov samt om anonyma anmälningar av barn som riskerar att fara illa. De frågeställningar som jag använt mig av är följande: Vilka resonemang för socialsekreterarna kring barns behov, barn som far illa och anonyma anmälningar? Vilka föreställningar har socialsekreterarna om vad barn behöver, anonyma anmälningar och om de som anmäler?

För att på ett tydligt sätt redovisa vad jag kommit fram till använder jag mig återigen av mina två övergripande rubriker.

8:1 Anonym anmälan och de som anmäler

Ur socialsekreterarnas resonemang kring den anonyma anmälan framkommer en föreställning om anmälan form och innehåll. Om socialsekreterare får in en anmälan som är luddig och innehåller generella uppgifter som inte säger så mycket, är det enligt socialsekreterarna svårt att kunna göra något. Diskursen om anmälan form och innehåll är en rådande diskurs som enligt socialkonstruktivismen skapas genom att människors vanor sprids till andra människor och på så vis uppstår en gemensam föreställning om verkligheten (Barlebo-Wennerberg 2000). I förlängningen kan diskursen leda till att socialsekreterare ändrar sin syn på anonyma anmälningar, till en anmälan som är svår att arbeta med och som inte går att göra någonting åt om den inte uppfyller vissa krav. Min tolkning är att socialsekreterarna helst vill att anmälan inte är anonym, då detta medför svårigheter både för socialsekreterarna själva och för familjen anmälan rör. En anmälan utan avsändare innebär att socialsekreterarna inte riktigt vet vilken tyngd de kan tillskriva de uppgifter som framkommer. Om anmälan ändå är anonym vill socialsekreterarna att anmälan innehåller konkreta, handfasta uppgifter för att de ska ha en möjlighet att kunna ingripa.

Något som jag tycker är intressant är hur föreställningar om verkligheten sprids och hur socialsekreterarna genom detta kan komma fram till en gemensam föreställning om anmälan form. Enligt Berger och Luckmanns tresidiga modell sprids människors normer och vanor till andra människor som inte varit med och skapat dem (Barlebo-Wennerberg 2000). Detta kan bli tydligt vid nyrekrytering till en arbetsgrupp. Den nyanställda kommer då till en ny arbetsplats där vissa normer och diskurser är rådande. När normer ska vidarebefordras till andra, som inte själva varit med och satt upp dessa, börjar man som ny i sammanhanget att undra över eller ifrågasätta institutionernas berättigande och därför är det

enligt Berger och Luckmanns modell viktigt och nödvändigt att legitimera den institution som råder. När institutionen legitimerats sker en objektivisering, vilket innebär att institutionen framstår som något som redan finns och som inte den nyanställde själv kan ändra på. Den nyanställde internaliserar normer och föreställningarna som finns på arbetsplatsen genom vad Berger och Luckmann kallar sekundärsocialisation. När den nyanställde sedan betar sig utefter de rådande normerna, bidrar personen till att reproducera den rådande normen och detta sker utan medvetenhet om dessa psykologiska och sociologiska processer (Barlebo-Wennerberg 2000). I förlängningen kan föreställningen om den anonyma anmälan som svårarbetad leda till att socialsekreterare inte tycker att det är någon idé att lägga ner tid på en anonym anmälan som är diffus och oklar med ett icke-konkret innehåll. För om inte innehållet i anmälan har den form och det innehåll socialsekreterarna vill, d.v.s. är tydlig, konkret och består av specifika händelser kan de ändå inte gå in och göra något.

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv påverkas vår tolkning av verkligheten av en rad saker. Socialsekreterarna pratar kring att deras egen uppväxt, utbildning och arbetsliv har påverkat hur de ser på verkligheten omkring sig. Payne (2002) skriver att klimatet runt oss påverkar hur vi ser på verkligheten och han nämner både socialt, politiskt och kulturellt klimat. I klimatet ingår bl.a. hur organisationen är organiserad. Något som jag tror kan påverka socialsekreterares syn på anmälningars innehåll är hur de chefer socialsekreterarna har över sig resonerar kring detta. Chefernas syn på anmälningar tänker jag kan förmedlas via beslut om en utredning ska inledas eller inte. Som socialsekreterare uppfattar man genom det beslut som tas, vad chefen anser vara en bra anmälan, d.v.s. vilka uppgifter som chefen tycker att socialtjänsten kan göra någonting åt. De anmälningar som innehåller uppgifter som anses vara av sådan art att man kan göra någonting åt dem, leder då till ett beslut om att inleda en utredning. Anmälningar vars innehåll inte bedöms vara sådana att socialtjänsten kan ingripa, resulterar i ett beslut att utredning inte ska inledas.

Socialsekreterarnas föreställningar om de som anmäler barn som riskerar att fara illa till socialtjänsten, kan beskrivas med hjälp av två olika kategorier. Den första kategorin handlar om den modige anmälaren. En kategori bär med sig ett tänkt innehåll som definierats inom gruppen (Börjesson 2003) och socialsekreterarna definierar den modige anmälaren som en person som trotsar sin egen rädsla för repressalier och andra negativa följder som kan komma av en anmälan, och anmäler sin oro för att ett barn far illa. En modig anmälare sätter enligt socialsekreterarna barnet framför sig själv och ser till barnets bästa, d.v.s. har ett barnperspektiv (Andersson 1995). Enligt socialkonstruktivistiskt perspektiv står en kategori ofta i motsatsförhållande till en annan kategori (Börjesson 2003, Winther Jörgensen och Philips 2000). När socialsekreterarna talar om den modige anmälaren framkommer ett motsatsförhållande

till kategorin om den fege personen. Den fege är den person som viker sig för exempelvis sin egen rädsla för vad som ska hända efter att man anmält och som inte reagerar när barn ger signaler om att de inte mår bra. En feg anmälare sätter enligt socialsekreterarna sig själv före barnets bästa.

8:2 Diskursen om barns behov

Socialsekreterarnas resonemang kring vad barn behöver och när ett barn far illa kännetecknas av två olika föreställningar. I den första föreställningen menar socialsekreterarna att det finns ett grundläggande behov som är samma för alla barn, oavsett var i världen barnet lever. Socialsekreterarna pratar om ett basbehov, vilket inkluderar mat, kläder, skydd och basal omvårdnad. När det gäller barn som riskerar att fara illa, har socialsekreterarna en föreställning om att vissa situationer och levnadsförhållanden är en risk för barn. Socialsekreterarna menar att barn riskerar att fara illa om barnets förälder/föräldrar har ett missbruk eller psykisk sjukdom, inte tillgodoser barnets behov av grundläggande omvårdnad eller inte har en känslomässig närhet till barnet. Socialsekreterarna resonerar också kring att barn far illa när de utsätts för olika sorters övergrepp som t.ex. fysisk och psykisk misshandel, kränkningar samt sexuella övergrepp. Att barn far illa av ovan nämnda handlingar och situationer får stöd i litteraturen (Killén 2003, Socialstyrelsen 2006, 2007). Att socialsekreterarna ser vissa behov som basala och universella, och att de kopplar vissa givna situationer och omständigheter till att barn far illa, beror enligt socialkonstruktivismen på att socialsekreterarna på grundval av bl.a. sina tidigare erfarenheter och den uppfattning som är rådande i vårt samhälle, har skapat ett meningsfullt sammanhang vilket man tolkar information utifrån (Barlebo-Wennerberg 2000).

Den andra föreställningen socialsekreterarna pratar kring, handlar om att vad ett barn behöver och när ett barn far illa, inte är något generellt som är samma för alla barn. Vad barnet behöver och när det far illa beror på barnet självt, omgivningen och sammanhanget. Om barnet är tryggt i sig själv och är ett starkt barn, menar socialsekreterarna att det barnet kan klara sig bättre i en utsatt situation än ett barn som saknar dessa egenskaper. När socialsekreterarna resonerar kring omgivningens och sammanhangets betydelse, talar de om nätverkets betydelse för hur ett barn klarar sig. Socialsekreterarna menar att nätverket kan ha betydelse på så vis att ett barn som har ett stabilt och bra nätverk som ger barnet det han eller hon inte kan få från föräldern, kan klara sig bättre än ett barn som saknar ett sådant nätverk. Något socialsekreterarna nämner som ett viktigt behov hos barn är att de blir sedda och detta har också med omgivningen och sammanhanget att göra. Det kan vara någon i nätverket eller någon utanför som ser och uppmärksammar barnet, det viktigaste menar socialsekreterarna är att barnet blir sett av någon.

Jag vill här väcka frågan om det kan finnas en risk i att se vissa behov som universella. I vissa situationer är det tydligt att barn far illa, exempelvis när de utsätts för misshandel eller andra övergrepp, eller om de vistas i en knarkkvarter. Men barn kan också fara illa på andra sätt, vilka inte är lika tydliga för oss som står bredvid. Socialsekreterarna har en föreställning om vad barn behöver och när barn far illa, men de lyfter också problemet att det är svårt att bedöma och att bedömningarna kan bero på t.ex. ens egen bakgrund och vilka värderingar man fått med sig hemifrån. Jag tror att det kan finnas en risk i att vissa behov och situationer på något vis får företräde framför andra. Risken kan ligga i att en anmälan av vilken det framgår att det socialsekreterarna anser vara universella behov inte tillgodoses på ett tillfredsställande sätt, ses på på ett annat sätt än en anmälan där andra behov, som inte idag anses vara grundläggande, inte tillgodoses. Jag tror att alla anmälningar behöver ses på med samma ögon för att inte riskera att tappa bort sådant som kan vara viktigt, men som idag inte anses vara det allra viktigaste. Socialkonstruktivismen ifrågasätter att saker och ting alltid har varit på ett visst sätt och inte kan vara annorlunda (Barlebo-Wennerberg 2000), och detta ser jag som en styrka med detta teoretiska perspektiv. Den synen vi har på vad barn behöver och när barn far illa, är en sanning idag. Men vår syn kommer antagligen att ändras och vi kan inte veta vad som finns för sanningar om barns behov och när barn far illa i framtiden.

Uttrycket barns behov har föreslagits bytas ut mot vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha (Andersson och Hollander 1996). Det nya förslaget låter enligt förespråkare mindre objektivt, vetenskapligt och universellt än barns behov och förespråkarna menar att begreppet barns behov döljer att det finns olika värderingar och uppfattningar om barns behov vid olika tidpunkter i historien och i olika samhällen (Andersson och Hollander 1996). Den skillnad jag kan se i att använda uttrycket vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha, istället för barns behov, är inte att det senare tar större hänsyn till sammanhanget runt omkring barnet, för det beror enligt mig på vilken definition man ger barns behov. Däremot tycker jag att vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha, tar större hänsyn till barnets självt. I lagtext (SoL 3 kap. 5 §), FN:s barnkonvention, Socialstyrelsen (2007) och hos flera författare betonas att barnet måste få höras och bli lyssnat på (Andersson och Hollander 1996, Schiratzki 2003) och det är förenligt med att ha ett barnperspektiv (Schiratzki 2003). Socialsekreterarna lyfter också detta i intervjuerna och menar att de behöver bli bättre på att prata med barn för att få reda på vad barnet känner och behöver. För att kunna veta vad som är bäst för varje barn, tror jag att det är viktigt att prata med det barnet saken rör och fråga vad han eller hon tycker. Om en ändring från barns behov till vad som är önskvärt för barn, vad barn önskar eller borde ha, leder till att vuxna tar större hänsyn till barnet självt, tycker jag att en ändring bör ske.

8:3 Resultatens betydelse och användning samt förslag till vidare forskning

Resultaten beskriver de socialsekreterares resonemang som ingått i studien. Resonemangen som förs kring barns behov och anonyma anmälningar om barn som riskerar att fara illa, kan inte generaliseras till någon större population. Resultaten som kommit fram har betydelse så till vida att de förhoppningsvis väcker tankar hos den som läser uppsatsen och kan användas inspiration och en utgångspunkt för att hitta nya infallsvinklar, teman eller frågeställningar att fördjupa sig i.

Jag tycker att det vore intressant att gå vidare och fördjupa sig inom:

- Barnperspektivet – är det synligt i det sociala arbetet som bedrivs?
- Hur styr diskurser det sociala arbetet?
- Hur bemöts anmälare av socialtjänsten?
- Vad har socialsekreterares bakgrund och värderingar för betydelse för hur det sociala arbetet bedrivs?

Källförteckning

Litteratur

Abrahamson, M. (2005). Diskursiv analys av fokusgruppintervjuer om alkohol- två exempel. I Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K. (red) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 179-200). Lund: Studentlitteratur.

Alvesson, M. Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, G. (1995): *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, G., Hollander, A. (1996). Om barns rätt och barns bästa. I CUS/Socialstyrelsen. (1996). *Barnet i den sociala barnvården* (s. 58-99). Stockholm: Liber.

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Barlebo Wennerberg, S. (2000) *Socialkonstruktivism- positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.
Barnombudsmannen. (2007). *Klara, färdiga, gå! Om de yngsta medborgarna och deras rättigheter. Barnombudsmannens årsrapport 2007*.

Bekkengen, L. (2002). *Man får välja - om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Malmö: Liber.

Bergström, G., Boréus, K. (2005). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Bergström, G., Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (s. 9-42). Lund: Studentlitteratur.

Bergström, G., Boréus, K. (2005). Diskursanalys. I Bergström, G., Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (s. 305-362). Lund: Studentlitteratur.

Billinger, K. (2005). Fokusgrupper- en datainsamlingsmetod. I Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K. (red) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 169-178). Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Clevesköld, L., Lundgren, L., Thunved, A. (2004). *Handläggning inom socialtjänsten*. Stockholm: Elanders Gotab. Norstedts Juridik.

Denscombe, M. (2004). *Forskningens grundregler. Samhällsforskarens handbok i tiopunkter*. Lund: Studentlitteratur.

Ejderstedt, K. (2004). *Barnets bästa i tvistefrågor om vårdnad, boende och umgänge*. D-uppsats vid Institutionen för Industriell ekonomi och samhällsvetenskap, avdelningen för Samhällsvetenskap, Luleå tekniska Universitet. (2004:259).

Elofsson, S. (2005). Kvantitativ metod- struktur och kreativitet. I Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K. (red)(2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 59-90). Lund: Studentlitteratur.

Gilje, N., Grimen, H. (1995). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalso.

Hessle, S (1996). Hur vet man när barn far illa? I CUS/Socialstyrelsen. (1996). *Barnet i den sociala barnvården* (s. 158-189). Stockholm: Liber.

Killén, K. (2003). *Svikna barn. Om bristande omsorg och vårt ansvar för de utsatta barnen*. Falun: Wahlström & Widstrand.

Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I S, Larsson, J, Lilja & K, Mannheimer (Red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete* (91-128). Lund: Studentlitteratur

Lilja, J (2005). Samhälls- och beteendevetenskapliga skalor. I Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K. (red)(2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (s. 289-304). Lund: Studentlitteratur.

Länsstyrelsen i Västra Götalands Län. (2006). *Barnavårdsanmälningar och utredningar 2006*.
Länsstyrelsen i Västra Götalands Län. (2006:77).

Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Petersson, G. (2003). Med hänsyn till barnets vilja? Socialtjänstlagens barnperspektiv och den nya välfärdsstatens villkor. . I Sandin, B. Halldén, G. (red)(2003). *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. (s. 139-176). Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Sandin, B. Halldén, G. (2003). Välfärdsstatens omvandling och en ny barndom. I Sandin, B. Halldén, G. (red)(2003). *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. (s. 7-24). Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Schiratzki, J. (2003). Barnkonventionen och barnets bästa - globalisering med reservation. I Sandin, B. Halldén, G. (red)(2003). *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. (s. 25-54). Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Socialstyrelsen (2002). *En introduktion till Barns behov i centrum (BBIC) - ett system för utredning, planering och uppföljning av barn i den sociala barnvården*. (2002-110-20).

Socialstyrelsen (2004). *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*. (2004-101-1).

Socialstyrelsen (2006). *Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser*. (2006-101-6).

Socialstyrelsen (2007). *Barn som har föräldrar med utvecklingsstörning*. (2007-131-8).

SOSFS 2003:16. *Socialstyrelsens allmänna råd om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen*.

SOFS 2006:14. *Socialstyrelsens allmänna råd om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga*.

Svenning, C. (1996). *Metodboken. En bok om samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. Eslöv: Lorentz förlag.

Svenska språknämnden. (2000). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber.

Thurén, T. (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Wibeck, V. (2000). *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Winther Jørgensen, M., Philips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Internet

FN:s barnkonvention, www.bo.se, Barnombudsmannens hemsida. 2007-03-30

www.bo.se, Barnombudsmannens hemsida. 2007-03-30

Bilagor

Bilaga 1 SoL 14 kap.1§.

Bilaga 2 Intervjuguide

Bilaga 3 Informationsbrev

Bilaga 1

Socialtjänstlagen 14 kap.

”Anmälan om missförhållanden

1 § Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda vid sådana myndigheter. Sådan anmälningsskyldighet gäller också dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som berör barn och unga eller annan yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område” (Clevesköld mfl 2004: 312).

Bilaga 2

Intervjuguide

- Hur många anmälningar om barn som far illa skulle ni uppskatta att ni tar emot på ett år?
- Hur många av dessa skulle ni uppskatta är anonyma?
- På vilket sätt kommer anonyma anmälningar till er?
- Vad tycker ni det är som är viktigt när ni får en anonym anmälan om barn som far illa?
- Anmälningar om barn som far illa- vad innebär det?
- Finns det något som kan påverka vad du uppfattar är ”far illa”?
- Är det skillnad i hur du uppfattar anmälan beroende på om familjen tidigare varit/är aktuell? På vilket sätt?
- Är det skillnad i hur du tar hand om och behandlar anmälan beroende på om familjen tidigare varit/är aktuell? På vilket sätt?
- Hur beskriver du barns bästa? SoL §1:2: ”När åtgärder rör barn skall särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver”.
- Hur skulle du vilja beskriva ett barns behov?
- Finns det något som du anser vara problematiskt med en anonym anmälan? I så fall vad och på vilket sätt?
- Finns det något som är bra med en anonym anmälan?
- Varför tror ni man gör en anonym anmälan?
- Vad tänker ni om de som gör en anonym anmälan?

Bilaga 3

Information

Göteborg 070226

Jag vill på detta sätt ge Dig kortfattad information om min uppsatsstudie samt hur insamlade uppgifter kommer att användas.

Uppsatsen ingår som en del i utbildningen till socionom vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Syftet med min studie är att undersöka de resonemang socialsekreterare för kring ämnet *anonyma anmälningar om barn som far illa*.

För att få ta del av resonemang som förs bland socialsekreterare kommer fokusgruppsintervjuer att användas. Det innebär att Du tillsammans med ca 3-6 socialsekreterare diskuterar och resonerar kring anonyma anmälningar om barn som far illa. Jag vill gärna använda bandspelare vid intervjutillfället. Detta gör det lättare för mig att dokumentera det som sägs under intervjun samt underlättar för mitt fortsatta arbete med uppsatsprojektet. Vid utskriften kommer uppgifter som kan röja din identitet att ändras. Efter utskrift av intervjun kommer jag radera bandet. Allt insamlat material förvaras på ett sådant sätt att utomstående inte kommer åt uppgifterna.

Jag följer de forskningsetiska principer för humaniora och samhällsvetenskap som utarbetats av Vetenskapsrådet. De innebär i korthet att:

- De som medverkar i uppsatsprojektet skall få information om uppsatsens syfte.
- Deltagaren har rätt att själv bestämma över sin medverkan.
- De insamlade uppgifterna skall behandlas konfidentiellt och förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem.

De uppgifter som samlas in kommer endast att användas för uppsatsprojektet.

Du behöver inte besvara frågor och Du kan avbryta utan att lämna någon anledning till detta.

Om Du har några frågor är Du när som helst välkommen att kontakta mig eller min handledare

Lovisa Sjöberg
Socionomstuderande
lovisa_sj@hotmail.com
0703-338471

Mikaela Starke
Socionom, universitetslektor
mikaela.starke@socwork.gu.se